

การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพในประเทศไทย

ประวัติความเป็นมาของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มีเพียง 2 ประเภท คือ การให้อยู่ในเขตกำหนด และการให้ประกันทัณฑ์บนเท่านั้น ซึ่งการให้อยู่ในเขตกำหนด ถือเป็นโทษอุปกรณ์ชนิดใหม่โดยให้ศาลมีสิทธิที่จะกำหนดห้ามมิให้ผู้ต้องคำพิพากษาเข้าไปอยู่ในท้องที่ที่กำหนด หรือบังคับให้อยู่ในสถานที่ที่กำหนดให้อยู่ อันมีลักษณะคล้ายระบบการจำกัดถิ่นที่อยู่ (Confinement) และระบบการกำหนดให้อยู่ภายใต้การดูแลเป็นพิเศษของตำรวจตามประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา 18 และมาตรา 28 ส่วนการให้ประกันทัณฑ์บนนั้น ไม่อาจจัดเข้าเป็นโทษสถานใดสถานหนึ่งได้ จึงจัดว่าเป็นมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

การห้ามประกอบอาชีพตามประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ.127 นั้นยังมีได้มีการกำหนดไว้หรือโทษการจำกัดสิทธิในทางแพ่ง สิทธิในทางการเมืองอย่างเช่น การให้ออกจากราชการ หรือตัดสิทธิมิให้เข้ารับราชการ ซึ่งเป็นโทษอุปกรณ์ตามประมวลกฎหมายอาญาของบางประเทศ เช่น อิตาลี เนเธอร์แลนด์ ฮังการี อียิปต์ ก็ไม่ได้ได้รับการบรรจุไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เพราะพลเมืองชาวสยามในขณะนั้นยังไม่มีสิทธิในทางการเมืองเลย จึงไม่มีทางไปตัดสิทธินั้นของผู้ต้องคำพิพากษาได้ สำหรับสิทธิในทางแพ่งก็ยังไม่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างเป็นระเบียบนัก จึงไม่อาจกล่าวถึงการตัดสิทธิในทางแพ่งไว้ในประมวลกฎหมายอาญาได้ และอาจเห็นว่าการที่ศาลจะเข้าไปก้าวล่วงในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานราชการ อาจเป็นการขัดต่อหลักเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ และหลักความเป็นอิสระของฝ่ายบริหารที่ไม่ขึ้นกับฝ่ายตุลาการได้¹

¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, แปลเรียบเรียง. "บันทึกของนายฮอร์ช ปาดูซ์ (George Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127," วารสารนิติศาสตร์ 18 (มิถุนายน 2531): 24.

จากรายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา นายอาร์. กียอง ได้มีบันทึกเรื่อง Suggestions Concerning the Chapters of Division I "Punishment and Execution of Punishments" ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีมาตรการความปลอดภัย (Measure of safety) ซึ่งต่างกับการลงโทษ (Punishment) ที่ประชุมได้เห็นชอบในหลักการที่นายอาร์. กียอง เสนอ โดยให้แบ่งแยกเรื่องโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยออกจากกัน และนอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงเรื่องการห้ามไม่ให้ประกอบอาชีพด้วยว่าเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียด และที่ประชุมยังเห็นว่า การริบทรัพย์สินเป็นวิธีการป้องกัน (Preventive measure) และลงมติว่าการริบทรัพย์นั้น ควรเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย²

การห้ามประกอบอาชีพนั้น ร่างขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนายอาร์. กียอง ฉบับร่างประมวลกฎหมายอาญา โดยแยกโทษออกจากวิธีการเพื่อความปลอดภัย และกำหนดให้วิธีการเพื่อความปลอดภัยมี 6 ประเภท ตามมาตรา 23 ก. คือ 1) กักกัน 2) ห้ามเข้าเขตกำหนด 3) ริบทรัพย์ 4) เรียกประกันทัณฑ์บน 5) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และ 6) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง ซึ่งได้ระบุรายละเอียดไว้ในมาตรา 33 ข. ที่ประชุมเห็นว่ามาตรการตามข้อ 1-5 พอจะไปได้ แต่มาตรการตามข้อ 6 ยังเป็นที่น่าสงสัยและเป็นความคิดใหม่ จึงมีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง โดยยกตัวอย่างต่าง ๆ ขึ้นพิจารณา ผู้ร่างให้เหตุผลว่า ถ้าบุคคลหนึ่งประกอบอาชีพ แล้วทำผิดเกี่ยวกับอาชีพนั้น ๆ ถ้ารับโทษไปแล้ว ยอมให้เขาประกอบอาชีพอีก เป็นไปได้ที่เขาจะกลับทำผิดอีก ซึ่งจะเป็นผลร้ายแก่สาธารณชน ในประเทศฝรั่งเศส นายธนาคารที่ฉ้อโกงไม่สามารถประกอบอาชีพนั้นได้อีก หรือคนที่ขับรถและทรมาณสัตว์ที่ขับขึ้นนั้น จะต้องถูกห้ามมิให้ขับรถอีก นอกจากนี้ที่ประชุมยังพิจารณาถึงการส่งเสริมทางเศรษฐกิจและพระราชบัญญัติต่าง ๆ

² คณะกรรมการกฤษฎีกา, "รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 100/31/2483," ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

ที่ได้บัญญัติถึงเรื่องการถอนใบอนุญาตอยู่แล้วด้วย ในที่สุดได้ข้อสรุปว่า บุคคลผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชีพ ไม่ใช่ผู้ส่งเสริมเศรษฐกิจ การให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายบริหารยังทำได้ เหตุใดจะให้อำนาจศาลไม่ได้ แม้จะมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ แล้ว ก็ยังอาจมีกรณีบกร่องที่ไม่มีบัญญัติไว้ได้ อำนาจฝ่ายบริหารและอำนาจศาลในการห้ามไม่เข้าซ้อนกันและมีได้ซ้อนอยู่แก่กัน ที่ประชุมจึงเห็นควรให้มีวิธีการเพื่อความปลอดภัย โดยการห้ามประกอบอาชีพและใช้คำว่า "ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง" เพราะบุคคลอาจไม่กลัวโทษคุมขัง แต่อาจกลัวการห้ามประกอบอาชีพก็ได้ ทั้งนี้ให้มีบทบัญญัติลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามด้วย³

การร่างบทบัญญัตินี้ครั้งแรกในมาตรา 33 ข. ใช้ถ้อยคำว่า "ถ้าความปรากฏว่าเป็นการไม่พึงประสงค์ หรืออันตรายที่จะให้นักโทษนั้นคงประกอบอาชีพ การศิลปกรรม การอุตสาหกรรม การงานหรือการค้า เช่นเคย ศาลจะสั่งห้ามการกระทำเหล่านี้อีกโสดหนึ่งต่างหากจากโทษสำหรับความผิดที่กระทำไปนั้น ภายในระยะเวลาที่จะได้กำหนดไว้ในคำพิพากษาแต่ไม่เกินห้าปี นับจากวันที่โทษจะได้สิ้นสุดลงก็ได้ ถ้ากระทำผิดฐานไม่เชื่อหลายซ้ำอีก อาจห้ามตลอดชีวิตก็ได้

การห้ามศาลจะสั่งได้ต่อเมื่อความผิดที่กระทำไปนั้นเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอาชีพ การศิลปกรรม อุตสาหกรรม การงานหรือการค้า และรวมทั้งการถอนใบอนุญาต (ถ้ามี) ที่ออกให้ไปนั้นด้วย⁴

ที่ประชุมได้มีการอภิปรายกันอีกครั้งหนึ่งว่าควรมีมาตรการนี้หรือไม่ โดยฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการตัดอาชีพไม่ใช่วิธีการที่ดี เมื่อลงโทษไปแล้วต้องถือว่านักโทษคงจะกลับตัวได้ และการราชทัณฑ์ก็ได้ปรับปรุงให้มีขึ้นแล้ว ประเทศไทยเรามี

³ คณะกรรมการกฤษฎีกา, "รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 106/45/2483," ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

⁴ คณะกรรมการกฤษฎีกา, "รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 111/65/2483," ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก).

กฎหมายบางฉบับให้ถอนอาชีพได้ มีองค์การควบคุมในทางวิชาการด้วย ควรจะบัญญัติกฎหมายพิเศษเป็นเรื่อง ๆ ไป อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับประชาชน อาจทำการไม่ปลอดภัย ควรต้องได้รับโทษตามสมควร อำนาจการห้ามของฝ่ายตุรการ (เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร) และฝ่ายตุลาการ เป็นไปในทางเดียวกัน หากฝ่ายตุรการห้าม ตุลาการก็ห้าม การห้ามไม่ขัดกัน และตามปกติบุคคลย่อมจะทำการตามความชำนาญของตน ในที่สุดที่ประชุมเห็นว่า แม้จะมีกฎหมายบางฉบับให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายตุรการห้าม (เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร) การประกอบอาชีพบางอย่างแล้วก็ดี แต่ยังมีอาชีพอื่น ๆ อีกที่ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ การให้อำนาจศาลในกรณีนี้ไม่มีอันตรายแต่อย่างใด เพราะศาลอาจไม่ใช้ก็ได้ และการที่ศาลจะใช้อำนาจตามมาตรานี้ ไม่มีทางขัดกับอำนาจทางตุรการได้ โดยได้มอบหมายให้เลขาธิการไปดำเนินการยกร่างขึ้นมาใหม่ เพราะถ้อยคำบางคำหรือบางความยังไม่เหมาะสม เช่น ควรตัดถ้อยคำตอนท้ายที่ว่า "ถ้ากระทำความผิดฐานไม่เชื่อหลายซ้ำอีก อาจห้ามตลอดชีวิตก็ได้" ออกเสีย^๕

ในการประชุม ๔ ครั้งต่อมา ได้มีการเสนอร่างมาตรา 33 ข. ให้ที่ประชุมพิจารณาซึ่งมีความว่า "ในความผิดที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การศิลปกรรม การอุตสาหกรรม การงานหรือการค้า ถ้าศาลเห็นว่าการให้ผู้กระทำความผิดคงประกอบกรเช่นว่านั้นต่อไป จะเป็นอันตรายหรือเสียหายแก่ประชาชน ศาลจะสั่งห้ามการประกอบกรนั้น ๆ เมื่อผู้นั้นพ้นโทษไปแล้ว ภายในระยะเวลาที่จะได้กำหนดในคำพิพากษาไม่เกินห้าปี นับจากวันพ้นโทษไปแล้วก็ได้ และถ้าการประกอบกรนั้นต้องมีใบอนุญาต ศาลจะถอนใบอนุญาตเสียภายในระยะเวลาดังกล่าวแล้วก็ได้"^๖

^๕ คณะกรรมการกฤษฎีกา, "มติของที่ประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 111/65/2483," ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก).

^๖ คณะกรรมการกฤษฎีกา, "รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 112/68/2483," ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก).

ที่ประชุมครั้งนี้ได้แก้ไขถ้อยคำให้คล้ายกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษ ซึ่งเมื่อแก้ตามแล้วจะมีความในตอนต้นว่า "ในความผิดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประกอบอาชีพ การศิลปกรรม การอุตสาหกรรม วิชาชีพและอาชีพ เฉพาะอย่าง" แต่มีปัญหาตรงคำว่า "เฉพาะอย่าง" เพราะเกรงว่าผู้ใช้กฎหมายจะไม่เข้าใจว่าคำนี้ใช้ประกอบคำว่า "การพาณิชย์ หัตถกรรม อุตสาหกรรม วิชาชีพและอาชีพ" ทุกคำ ซึ่งหมายถึงการพาณิชย์เฉพาะอย่าง หัตถกรรมเฉพาะอย่าง อุตสาหกรรมเฉพาะอย่าง วิชาชีพเฉพาะอย่าง และอาชีพเฉพาะอย่าง จึงมีถ้อยคำที่เสนอในที่ประชุมหลายประการ เช่น ควรกำหนดตอนที่ศาลสั่งห้ามโดยใช้คำว่า "ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับความผิดนั้น" หรือ "ประกอบกิจการที่ก่อให้เกิดความผิดนั้น" หรือ "ประกอบกิจการที่ได้กระทำผิดนั้น" หรือ "ประกอบกิจการเฉพาะการนั้น ๆ" เพราะประสงค์มุ่งถึงการพาณิชย์ ฯลฯ ชนิดที่เกี่ยวข้องกับความผิด ไม่ใช่ห้ามการพาณิชย์อย่างอื่น ที่ประชุมจึงเห็นว่าควรแก้ไขถ้อยคำตอนต้นให้มีเนื้อหาว่า

"ในความผิดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประกอบ การพาณิชย์ หัตถกรรม อุตสาหกรรม วิชาชีพและอาชีพ ถ้าศาลเห็นว่าการให้ผู้กระทำผิดคงประกอบกิจการที่ได้กระทำผิดนั้นต่อไป จะเป็นอันตรายหรือเสียหายแก่ประชาชน ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบ การนั้น ๆ มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปี นับจากวันพ้นโทษไปแล้วก็ได้"⁷

ในส่วนอายุความของวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามประกอบ การอาชีพบางอย่าง กำหนดให้ไม่ต้องมีอายุความ⁸

⁷ คณะกรรมการกฤษฎีกา, "มติของที่ประชุมอนุกรรมการ ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 112/68/2483," ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก).

⁸ คณะกรรมการกฤษฎีกา, "มติของที่ประชุมอนุกรรมการ ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 145/219/2483," ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ก).

ต่อมาวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพนี้ได้ผ่านเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการร่างกฎหมายและพิจารณาร่างประมวลกฎหมายอาญา ในชั้นพิจารณาของสภาผู้แทน และสภาผู้แทนราษฎร และคณะกรรมการวิชาการวิสามัญพิจารณาร่างประมวลกฎหมายอาญา⁹ แล้ว บทบัญญัติตามมาตรา 33 ข. ดังกล่าวได้ถูกแก้ไขปรับปรุงจนเป็นบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 ในปัจจุบัน ที่บัญญัติว่า "เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้" หากจะพิจารณาเทียบเคียงกับร่างประมวลกฎหมายอาญาเดิมแล้ว จะเห็นว่าไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก คงมีแตกต่างในสาระสำคัญที่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 ในปัจจุบัน ศาลจะต้องลงโทษจำเลยก่อนเป็นหลัก นอกจากนี้วัตถุประสงค์เดิมของมาตรานี้ก็มุ่งเพื่อคุ้มครองสังคมโดยให้ศาลใช้ดุลพินิจว่า หากให้ผู้นั้นคงประกอบการในอาชีพที่ได้กระทำความผิดต่อไป "จะเป็นอันตรายหรือเสียหายแก่ประชาชน" แต่บทบัญญัติปัจจุบันให้ศาลใช้ดุลพินิจว่า หากให้ผู้นั้นประกอบอาชีพ วิชาชีพนั้นต่อไป "อาจกระทำความผิดเช่นนั้นเกิดขึ้นอีก" จึงทำให้มีลักษณะกำหนดดุลพินิจในการห้ามให้น้อยกว่าฉบับร่างเดิม การนำเหตุผลของการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในปัจจุบัน ทำให้มองเห็นถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย และที่มาของกฎหมายในบทบัญญัตินี้ว่า มุ่งประสงค์ถึงการห้ามประกอบอาชีพ วิชาชีพในทางการค้าพาณิชย์ การหัตถกรรม อุตสาหกรรม เป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันมีอาชีพ วิชาชีพ พัฒนาขึ้นมาใหม่อีกหลายประเภทตามวิวัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเจริญก้าวหน้าไปโดยไม่หยุดยั้ง การที่บทบัญญัติของกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้กำหนดประเภทของการประกอบกิจการงานไว้จึงเป็นผลดี ที่บทบัญญัตินี้จะใช้ป้องกันและคุ้มครองสาธารณชน จากผู้ที่กระทำความผิดจากการประกอบอาชีพ วิชาชีพ ได้ทุกประเภท ดังจะได้กล่าวต่อไป

⁹ หยุต แสงอุทัย, "บทบัญญัติใหม่ ๆ ในประมวลกฎหมายอาญา,"
ดุลพาห 4 (กรกฎาคม 2500): 450.

ประวัติความเป็นมาของพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของคนไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่เดิมคนไทยนิยมประกอบอาชีพกสิกรรมทางการเกษตรเป็นสำคัญ ส่วนการเลี้ยงสัตว์ การพาณิชย์ และการอุตสาหกรรม คนไทยยังไม่นิยมและไม่มีใจรักทางด้านนี้ รัฐบาลได้เริ่มเล็งเห็นความสำคัญและริเริ่มส่งเสริมให้ราษฎรทำการสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะ เป็ด ไก่ และหมู เมื่อ พ.ศ. 2480 โดยได้มอบหมายให้กระทรวงเกษตรราชการ ไปดำเนินการร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงธรรมการ และกระทรวงเศรษฐการ เพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นและสมควรอย่างยิ่งในการยกฐานะของราษฎร เป็นการตัดทอนรายจ่ายและหารายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง¹⁰ ต่อมา มีชาวต่างประเทศเข้ามาติดต่อค้าขายกับประเทศไทยมากขึ้น รัฐบาลจึงมีความคิดที่จะสงวนอาชีพบางอย่างในประเทศไทยไว้ให้คนไทยทำเอง โดยหาทางบัญญัติกฎหมายสงวนอาชีพทุกอย่างตลอดจนงานกรรมกรไว้ให้คนไทยทำเอง หากอาชีพใดจะอนุญาตให้ชาวต่างประเทศทำได้ ให้ประกาศเป็นกฎกระทรวง อาชีพใดที่จะอนุญาตให้ชาวต่างประเทศเป็นนายทุนได้ ต้องมีคนไทยเป็นลูกมือ และอาชีพใดบ้างที่ควรอนุญาตให้ทำได้ เฉพาะคนไทย ทั้งนี้โดยมิให้ขัดต่อสนธิสัญญาที่ทำไว้กับนานาประเทศ¹¹ ต่อมาประเทศไทยจึงได้ออกพระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2484 ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยให้กำหนดอาชีพ วิชาชีพ บางประเภทไว้เฉพาะคนไทยและให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาว่า อาชีพหรือวิชาชีพประเภทใด ชนิดใด กำหนดให้เป็นอาชีพหรือวิชาชีพเฉพาะคนไทย ในท้องที่ใด เมื่อใด ห้ามมิให้บุคคลอื่นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นในท้องที่

¹⁰ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2480," 2 กรกฎาคม 2480. และ "รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 15/2480 ตอนที่ 2," (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.)

¹¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 24/2483," 7 พฤษภาคม 2483. และ "รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 25/2483," 9 พฤษภาคม 2483. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.)

นั้น หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พ.ศ. 2492 และพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2495 กำหนดอาชีพและวิชาชีพเฉพาะคนไทยไว้รวม 13 ประเภท เช่น การทำหรือหล่อพระพุทธรูป การทำนา การตัดผม เป็นต้น

ต่อมาได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2515 ยกเลิกพระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2484 เสีย เนื่องจากมีคนต่างด้าวทำงานอยู่ในราชอาณาจักรเป็นจำนวนมากและทวีมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ตลาดแรงงานในประเทศลดน้อยลง เป็นผลกระทบกระเทือนแก่การดำรงชีวิตของคนไทย จึงได้กำหนดมาตรการในการควบคุมการประกอบอาชีพหรือการทำงานของคนต่างด้าว เพื่อช่วยคุ้มครองคนไทยได้มีงานทำ โดยกำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ โดยพระราชกฤษฎีกา และในปี พ.ศ. 2521 รัฐได้พิจารณาเห็นว่าประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ลงวันที่ 13 ธันวาคม ยังครอบคลุมไม่ถึงคนต่างด้าวบางประเภท ประกอบกับมีข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ บางประการที่จะต้องแก้ไขให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ขึ้นมาใช้แทนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับงานอาชีพของคนต่างด้าว คือ คนต่างด้าวจะทำงานได้ต่อเมื่อได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตและได้รับใบอนุญาตให้ทำงานแล้วจึงจะทำงานได้ เฉพาะงานที่ไม่ต้องห้ามสำหรับคนต่างด้าวเท่านั้น คนต่างด้าวจะขออนุญาตทำงานเพื่อเป็นการค้าหรือหารายได้ไม่ได้โดยเด็ดขาดสำหรับงาน เช่น งานกรรมกร งานแกะสลักไม้ งานตัดผม งานตัดผม หรืองานเสริมสวย งานเร่ขายสินค้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีผู้เห็นว่าอาชีพที่สงวนไว้สำหรับให้คนไทยทำดังกล่าว สมควรที่จะได้รับการทบทวนใหม่ เพราะคงมีคนต่างด้าวน้อยคนที่จะมาแย่งคนไทยทำงานกรรมกรแบกข้าว ชนดินทราย หรือเร่ขายสินค้า เป็นต้น อีกทั้งการควบคุมการทำงานประกอบอาชีพของคนต่างด้าวไม่ควรจะเป็นภาระหน้าที่ของกรมแรงงานเพียงแห่งเดียว ควรจะติดต่อร่วมมือ ประสานงานอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงพาณิชย์

เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรการที่ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งในเรื่องการอนุญาต
เข้าเมือง และการส่งตัวกลับออกนอกราชอาณาจักรหรือเมื่อมีการกระทำผิดต่อ
พระราชบัญญัติ¹²

การเพิกถอนใบอนุญาต ยึดใบอนุญาต และสั่งพักใช้ใบอนุญาต

โดยที่การประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือกิจการบางประเภท มีผลกระทบต่อ
กระเทือนถึงความปลอดภัยหรือความผาสุก อนามัยของสาธารณชน หรือเกี่ยวกับ
เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รัฐจึงจำเป็นต้องออกกฎหมายมาควบคุม
การประกอบอาชีพ วิชาชีพหรือกิจการต่าง ๆ ตามสมควร การที่จะควบคุมการ
ประกอบอาชีพ วิชาชีพ หรือกิจการต่าง ๆ นั้น จะทำได้สะดวกก็คือ จำกัดให้
การประกอบอาชีพ วิชาชีพหรือกิจการดังกล่าว จะต้องขอรับใบอนุญาตจากรัฐเสีย
ก่อน เพื่อที่จะให้การควบคุมการประกอบกิจการต่าง ๆ ดำเนินไปโดยมีประสิทธิภาพ
และสอดคล้องกับสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ หากปรากฏว่าผู้ใด
ฝ่าฝืน รัฐก็จะมีมาตรการลงโทษปรับหรือจำคุกหรือทั้งจำทั้งปรับ และมีอำนาจยึด
ใบอนุญาต สั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตนั้น ๆ ตามควรแก่กรณี ซึ่งกรณี
ดังกล่าว เฉพาะการยึดใบอนุญาต การสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือการเพิกถอนใบอนุญาต
นั้นบางครั้ง มีผล เป็นการห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือกิจการการประกอบกิจการ
ที่ผู้นั้นกระทำอยู่ด้วยเช่นกัน หากมีลักษณะเป็นการตัดอาชีพหรือวิชาชีพ มาตรการ
ของรัฐดังกล่าวจึงเป็นการป้องกันสังคมให้มีความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน
และเกิดความเจริญผาสุกของประชาชนในสังคมของรัฐ มาตรการดังกล่าวจึงเป็น
มาตรการเพื่อคุ้มครองสังคมอย่างหนึ่ง แต่มิใช่มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย
ตามประมวลกฎหมายอาญานี้ เพียงแต่เป็นมาตรการทางปกครอง ซึ่งมุ่งไปที่
สภาพอันตรายของธุรกิจนั้น ๆ อันจะมีผลกระทบต่อสาธารณชน และผู้ใช้อำนาจ
ดังกล่าวอาจไม่ใช่ศาลเป็นเพียงเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมาย
ว่าด้วยกาะนั้น ๆ

¹² สุดาศิริ เสงี่ยมพูน, "การประกอบอาชีพของคนต่างด้าว
ในประเทศไทย," วารสารกฎหมาย 8 (ฉบับที่ 2 2526): 115-116.

กฎหมายในลักษณะดังกล่าวนี้มีมากมาย มีพระราชบัญญัติ ประกาศ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่อาจนำมากล่าวในที่นี้ได้หมด จึงขอกล่าวเฉพาะถึงกฎหมายบางฉบับที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาทำความเข้าใจและเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 ต่อไป

1. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม 2515

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ได้ปรับปรุงรวบรวมพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2471 ถึง พ.ศ. 2499 เข้าด้วยกัน ประกอบกับขณะนั้นมีผู้ประกอบกิจการ รับรองหรือรับซื้อตัวเงิน กิจการจัดหาเงินทุนเพื่อบุคคลอื่น และกิจการซื้อขายหรือ แลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ รวมทั้งการเป็นตัวแทน หรือนายหน้าของกิจการดังกล่าวมา กิ่งขึ้นบทบัญญัติที่มีอยู่แต่เดิมยังมีได้ควบคุมถึงการประกอบกิจการดังกล่าว จึงได้ กำหนดบทบัญญัติขึ้นใหม่ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ โดยสาระสำคัญของประกาศ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ได้กำหนดให้กิจการต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นกิจการค้าขายอันเป็น สาธารณูปโภค ดังนี้ 1) การรถไฟ 2) การรถราง 3) การชุดคลอง 4) การเดินอากาศ 5) การประปา 6) การชลประทาน 7) การไฟฟ้า 8) การผลิตเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายก๊าซโดยระบบเส้นท่อไปยังอาคารต่าง ๆ 9) บรรดากิจการอันกระทบกระทั่งถึงความปลอดภัยหรือผาสุกของประชาชน ตามที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา กิจการดังกล่าวนี้ ห้ามมิให้บุคคลใดประกอบการ โดยมิได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานจากรัฐมนตรี

นอกจากนี้ยังได้กำหนดกิจการอันมีลักษณะต่อไปนี้ ให้เป็นกิจการ ที่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี คือ 1) การประกันภัย 2) การคลังสินค้า 3) การธนาคาร 4) การออมสิน 5) เครดิตฟองซิเออร์ 6) การรับรองหรือ รับซื้อตัวเงิน 7) การจัดหาเงินลงทุนแล้วให้ผู้อื่นกู้เงินนั้น หรือเอาเงินนั้นซื้อ หรือซื้อลดตัวเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นหรือตราสารการเครดิต 8) การซื้อ ขาย หรือแลกเปลี่ยนตราสารแสดงสิทธิในหุ้นหรือทรัพย์สิน เช่น พันธบัตร หุ้น หุ้นกู้ หรือตราสารพาณิชย์ หรือการทำหน้าที่เป็นตัวแทน นายหน้า ผู้จัดการ หรือ ผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลงทุนในตราสารดังกล่าว หรือการจัดให้มีตลาด หรือ

สถานที่อื่นเป็นศูนย์กลางการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนตราสารดังกล่าว ทั้งนี้ให้รัฐมนตรีผู้ให้ใบอนุญาตหรือให้สัมปทาน มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อความปลอดภัยหรือพาสักของประชาชนด้วยก็ได้ การฝ่าฝืนเงื่อนไขต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และในกรณีที่เป็นการผิดต่อเนื่องกัน ให้ปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งพันบาทตลอดเวลาที่ยังทำการฝ่าฝืนอยู่ แม้ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้จะมีได้กล่าวถึงการเพิกถอนใบอนุญาต แต่ก็ให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอายุใบอนุญาตไว้ เมื่อมีการฝ่าฝืนและถูกลงโทษแล้วยอมเป็นเหตุประกอบการพิจารณาที่ไม่ควรออกใบอนุญาตให้ตนเอง

2. พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495, 2497, 2505 และ 2527

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อให้องค์การในระดับท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเทศบาล สุขาภิบาล หรือกรุงเทพมหานคร มีอำนาจในการควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสุขาภิบาล สาธารณูปโภค และกิจกรรมอื่น ๆ อันจะมีผลกระทบต่อความสงบสุข อนามัย และความสะอาดเรียบร้อยในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตของตน โดยได้มีการบัญญัติควบคุมเรื่องสำคัญไว้ 5 ประเภท คือ สุขาภิบาล การแต่งผม สัตว์ซึ่งเป็นเหตุรำคาญและอาจเป็นอันตรายแก่ประชาชน น้ำ และการค้าอาหาร น้ำแข็ง และสิ่งของอย่างอื่น

ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กำหนดกิจการประเภทต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นการค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจ หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพไว้ ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ออกกฎกระทรวงกำหนดกิจการค้า รวม 124 ประเภท ให้เป็นกิจการค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ โดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ก. ต้องเป็นกิจการค้าเพื่อหาผลกำไร
- ข. สื่อว่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- ค. ครอบคลุมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทุกประเภท

ตลอดจนกิจการค้าปลีกย่อยซึ่งไม่เป็นโรงงานตามนิยามของพระราชบัญญัติโรงงาน และกิจการอื่น ๆ ทุกประเภท เช่น สระว่ายน้ำ สถานที่เล่นสเก็ต เป็นต้น

ง. เมื่อกระทรวงสาธารณสุขได้ออกกฎกระทรวงกำหนดกิจการค้านั้น ๆ ให้เป็นกิจการค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพแล้ว

จ. องค์การส่วนท้องถิ่นควบคุมด้วยการออกเทศบัญญัติหรือข้อบังคับ เมื่อเจ้าพนักงานสาธารณสุขได้แนะนำ เพื่อกำหนดประเภท เขตระเบียบ และเงื่อนไขในการออกใบอนุญาต

เมื่อได้กำหนดประเภทการค้าซึ่งต้องอยู่ภายใต้การควบคุมแล้ว พระราชบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีอำนาจออกเทศบัญญัติหรือข้อบังคับแล้วแต่กรณี เพื่อกำหนดประเภทการค้า นั้น ๆ อยู่ในความควบคุมเช่นกัน ภายในเขตส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดในท้องถิ่นภายในเขตอำนาจของตน ห้ามมิให้ผู้ใดประกอบการค้าซึ่งให้ควบคุม เว้นแต่จะได้รับอนุญาต และวางระเบียบการขอและออกใบอนุญาตให้ประกอบการค้าซึ่งให้ควบคุม และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาต พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขอันเกี่ยวข้องกับสุขลักษณะโดยทั่วไปสำหรับการค้าซึ่งให้ควบคุมไว้

กรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ยอมออกใบอนุญาตให้ ให้อุทธรณ์ไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยยื่นอุทธรณ์ต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นภายในกำหนดสามสิบวัน คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สิ้นสุด

หากผู้รับใบอนุญาตหรือลูกจ้างของผู้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตได้ การเพิกถอนใช้ใบอนุญาตนั้นให้ทำได้ครั้งหนึ่งไม่เกินสามสิบวัน คำสั่งเพิกถอนให้อุทธรณ์ไปยังรัฐมนตรี โดยยื่นคำอุทธรณ์ต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นภายในกำหนดสามสิบวัน คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สิ้นสุดเช่นกัน

นอกจากนี้พระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้กำหนดเกี่ยวกับ สถานที่ ผิดสุขลักษณะ ส้วมที่รับหรือใส่อุจจาระและที่ปัสสาวะ เหตุรำคาญ การแต่งผม สัตว์ซึ่งเป็นเหตุรำคาญและอาจเป็นอันตรายแก่ประชาชน น้ำ การค้ำน้ำ อาหาร น้ำแข็ง และสิ่งอย่างอื่นในตลาดสาธารณะ ตลาดเอกชน แผงลอย ผู้เร่ขาย และ

สถานที่เอกชนไว้ในหมวดต่าง ๆ อีก โดยกำหนดระเบียบการขอและออกใบอนุญาต และกำหนดเงื่อนไขหรือระเบียบซึ่งผู้รับใบอนุญาตจะต้องปฏิบัติตาม และกำหนดเงื่อนไขในการพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตไว้ด้วยเช่นกัน

ในส่วนบทกำหนดโทษ สำหรับผู้ประกอบการค้าประเภทหนึ่งประเภทใดซึ่งกำหนดให้ควบคุมโดยมิได้รับใบอนุญาต ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท และให้ศาลมีอำนาจสั่งห้ามผู้กระทำความผิดมิให้ประกอบการค้านั้นต่อไป แต่คำสั่งห้ามที่ห้ามไว้ให้ระงับไปเมื่อผู้นั้นได้รับใบอนุญาตแล้ว

3. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีหลักการสำคัญในการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่สำคัญ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และพิษภัยอันมีผลกระทบต่อสุขภาพ และความเป็นอยู่ของประชาชนตลอดจนป้องกันการทำลายทรัพยากรของชาติเป็นประการสำคัญ ดังนั้น การตั้งโรงงาน¹³ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตตั้งโรงงานจากปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาต มิฉะนั้นเป็นความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย คือ จำคุกไม่เกิน 2 ปี ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และอาจถูกศาลสั่งให้หยุดการประกอบกิจการโรงงานนั้นด้วย

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้จัดตั้งโรงงานได้ จะขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมกับประเภทหรือชนิดของกิจการนั้น ๆ โดยเป็นไปตามข้อกำหนดหรือกฎกระทรวง ประเภทหรือชนิดของกิจการที่ขออนุญาต ต้องไม่เป็นกิจการที่ขัดกับประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม หรือมติคณะรัฐมนตรี หรือกฎหมายอื่น การ

¹³ โรงงาน หมายถึง อาคารสถานที่หรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักร มีกำลังตั้งแต่ 2 แรงม้า หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือใช้คนงานตั้งแต่เจ็ดคนขึ้นไป โดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตาม เพื่อประกอบกิจการตามประเภทหรือชนิดที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ประกอบกิจการ อาคารโรงงานต้องถูกต้องตามกฎหมายกระทรวงอุตสาหกรรม เช่น ความสูง ทางออกฉุกเฉิน บันไดขึ้นลง เหมาะสมต่อชนิดหรือประเภทของกิจการที่ขออนุญาตนั้น โดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 และการประกอบกิจการต้องไม่ก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญแก่สาธารณชน หรือผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง หากการประกอบกิจการมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ต้องมีวิธีการที่สามารถกำจัดหรือป้องกันปัญหาดังกล่าวที่เหมาะสมและทางราชการเห็นชอบ

ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานจะมีอายุ 3 ปีปฏิทิน และระบุวันหมดอายุไว้ชัดเจน หากผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะประกอบกิจการต่อไป ต้องยื่นคำขอตามแบบและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงก่อนวันที่ใบอนุญาตสิ้นอายุ

การสั่งพักใช้ใบอนุญาต เพิกถอนใบอนุญาต และสั่งให้หยุด

ประกอบกิจการ

1. เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ผ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศ หรือเงื่อนไขที่ออกหรือกำหนดตามความในพระราชบัญญัติ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามความในพระราชบัญญัติ ปลัดกระทรวง หรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาต มีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานได้ โดยมีกำหนดระยะเวลาตามที่เห็นสมควร หากการฝ่าฝืนหรือการไม่ปฏิบัติตามนั้นเป็นการร้ายแรง จะสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานเสียก็ได้

2. ผู้ใดประกอบกิจการโรงงานโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือโรงงานชนิดที่ไม่อนุญาตให้ตั้งตามประกาศของคณะรัฐมนตรี ต้องระวางโทษจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานนั้นหยุดประกอบกิจการโรงงาน

3. ผู้ใดประกอบกิจการโรงงานภายหลังที่ได้มีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต หรือในระหว่างที่ได้มีคำสั่งพักใบอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุก หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานนั้นหยุดประกอบกิจการโรงงานจนกว่าจะสิ้นกำหนดระยะเวลาของการสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือโดยตลอดไปแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือนิติบุคคลอื่นกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการกระทำอันเป็นความผิดนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นการกระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย

4. พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522

การตราพระราชบัญญัติฉบับนั้นขึ้นนั้น เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนในการคมนาคม และขนส่งทางบก ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยการจรรยาบรรณทางถนน และพิธีสารว่าด้วยเครื่องหมายและสัญญาณตามถนน โดยได้ยกเลิกพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2477 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478, 2481 และ 2508 รวมทั้งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 ธันวาคม 2515 เสีย

การยึดใบอนุญาตขับขี่ การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

1. การยึดใบอนุญาตขับขี่ ผู้ขับขี่ใดกระทำความผิดพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ผู้บัญชาการตำรวจภูธร ผู้บังคับการตำรวจจราจร ผู้บังคับการตำรวจทางหลวง หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากบุคคลดังกล่าว มีอำนาจสั่งยึดใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้น มีกำหนดครั้งละไม่เกิน 60 วัน และผู้ขับขี่นั้นสามารถอุทธรณ์ต่ออธิบดีกรมตำรวจได้ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันถูกยึดใบอนุญาตขับขี่ ให้อธิบดีวินิจฉัยอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือน คำสั่งของอธิบดีให้เป็นที่สุด

2. การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่นั้น เป็นอำนาจของศาลในกรณีที่ผู้ขับขี่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้น ๆ นอกจากจะได้รับการโทษตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าหากให้ผู้ขับขี่นั้นขับรถต่อไปอาจก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ศาลมีอำนาจสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นได้

5. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

การตราพระราชบัญญัติขึ้นขึ้นนี้เพื่อวัตถุประสงค์สองประการคือ ประการแรก เพื่อสงวนพื้นที่ป่าไม้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติ และ ประการที่สอง เพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของระบบนิเวศน์ เพื่อพื้นที่ป่าไม้มีประโยชน์อันสำคัญยิ่งต่อคนในประเทศ เพราะป่าไม้เป็นแหล่งที่ประชาชนได้รับประโยชน์ในทางเศรษฐกิจจากผลผลิตของป่า โดยการนำมาใช้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารอีกด้วย ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองมีผลทำให้จำนวนพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเหตุว่าทั้งรัฐบาลและเอกชนได้แสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้ในด้านเศรษฐกิจโดยมิได้คำนึงถึงการอนุรักษ์หรือปลูกป่าทดแทน อันมีผลให้จำนวนป่าไม้ลดลง จนเกิดความเสียหายสมดุลและนำมาซึ่งภัยธรรมชาติต่าง ๆ รัฐบาลจึงควบคุมการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและสงวนพื้นที่ป่าให้มากขึ้น จึงได้ตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

5.1 อำนาจสั่งพักหรืองดใช้ใบอนุญาต

กฎหมายให้อำนาจอธิบดีกรมป่าไม้และพนักงานเจ้าหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการใช้ประโยชน์ของบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยตรวจสอบว่าผู้นั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด หรือการกระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ หากพบว่าผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนเงื่อนไข หรือการกระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้อย่างหนึ่งอย่างใด อธิบดีกรมป่าไม้ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งพักหรืองดใช้ใบอนุญาตได้ และนอกจากนี้ในกรณีที่เป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม กฎหมายให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้

5.2 เงื่อนไขในการใช้อำนาจสั่งพักหรืองดใช้ใบอนุญาต มีดังนี้

ก. อำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตในกรณีฝ่าฝืนข้อกำหนดในใบอนุญาต

หลักเกณฑ์ในเรื่องนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 27, 28 และ 29 ของพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 สรุปได้ว่า หากปรากฏ

ข้อเท็จจริงว่าผู้รับใบอนุญาต หรือหนังสืออนุญาต คนงานผู้รับจ้าง หรือผู้แทนของ ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต กระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ อันอาจเป็นการ เสียหายอย่างร้ายแรง เจ้าพนักงานอาจออกคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือหนังสือ อนุญาต มีกำหนดไม่เกินหกสิบวัน นับแต่วันออกคำสั่งได้

หลังจากที่เจ้าพนักงานได้ออกคำสั่งข้างต้นแล้ว กฎหมายให้อำนาจอธิบดี กรมป่าไม้ที่จะสั่งเพิกถอน เพิ่ม หรือลดระยะเวลาที่สั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสือ อนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร แต่การเพิ่มจะเพิ่มได้ไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน (มาตรา 27)

การอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานหรือของอธิบดีกรมป่าไม้ข้างต้น สามารถ กระทำได้โดยผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตยื่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ โดยยื่นอุทธรณ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนดสามสิบวันนับ แต่วันทราบคำสั่ง (มาตรา 28)

คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของรัฐมนตรีที่สั่งอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นที่สุด กรณีที่ มีการสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตแล้ว ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์เห็นสมควรให้อำนาจสั่งเพิกถอนการพักใช้ใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาต ได้ (มาตรา 29)

ข. กรณีสั่งเพิกถอนใบอนุญาตเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

นอกจากอำนาจในการเพิกถอนใบอนุญาตเพราะเหตุฝ่าฝืน ข้อกำหนดแล้ว กฎหมายยังให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สั่ง เพิกถอนการอนุญาตรายหนึ่งรายใดทั้งหมดหรือแต่บางส่วนได้ โดยอาศัยเหตุเพราะ ความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ หรือสาธารณประโยชน์ หรือเมื่อปรากฏ ว่าได้มีการอนุญาตโดยมิชอบ (มาตรา 30)

อย่างไรก็ดี ถ้าเหตุแห่งการเพิกถอนนั้นมิใช่ความผิดของผู้ถูกสั่งเพิกถอน การอนุญาต กฎหมายกำหนดให้จ่ายค่าทดแทนด้วยจำนวนเงินอันเป็นธรรมแก่ผู้ถูก เพิกถอนการอนุญาตนั้น (มาตรา 30 วรรคสอง)

การประกอบการตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วพอสรุป ได้ว่าการประกอบกิจการหรือกระทำการต่าง ๆ ในทางอาชีพบางประการจะต้อง ขอใบอนุญาต และได้รับอนุญาต หรือได้รับสัมปทานจากเจ้าพนักงานของรัฐให้

ดำเนินการก่อน จึงสามารถกระทำกิจการนั้น ๆ ได้ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขบางประการของกฎหมายด้วย มิฉะนั้นผู้ประกอบการอาจถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาต ยึดใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาต แล้วแต่กรณีได้

การสั่งพักใช้ใบอนุญาต ยึดใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาต เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานตามที่กฎหมายกำหนด การสั่งพักใช้ใบอนุญาต และการยึดใบอนุญาต จะกระทำได้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนเงื่อนไข หรือข้อกำหนด ซึ่งไม่เป็นการร้ายแรงและอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐชั้นต้น ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เช่น เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการนั้น ๆ หรืออธิบดี แต่หากเป็นการเพิกถอนใบอนุญาตหรือการห้ามมิให้ประกอบการแล้ว มักเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือข้อกำหนดอันมีลักษณะเป็นการร้ายแรง หรือเหตุอันจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการและผู้มีอำนาจจะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ อาจเป็นปลัดกระทรวง รัฐมนตรี หรือให้อยู่ในอำนาจของศาล เช่น การห้ามมิให้ประกอบกิจการค้าซึ่งเป็นที่ยังเกี่ยวหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 ให้ศาลมีอำนาจสั่งห้ามผู้กระทำความผิดมิให้ประกอบการค้าต่อไป หรือการเพิกถอนใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบขับขี่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นต้น เพราะเป็นการคุกคามต่อสิทธิ เสรีภาพของผู้ประกอบการนั้น ๆ ค่อนข้างสูง

อย่างไรก็ตาม อำนาจศาลบางครั้งถูกจำกัดโดยดุลยพินิจของเจ้าพนักงาน เช่น การห้ามมิให้บุคคลบางคนประกอบกิจการค้าซึ่งเป็นที่ยังเกี่ยวหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 ให้ศาลมีอำนาจสั่งห้ามผู้ประกอบการค้าประเภทที่ถูกกำหนดให้ควบคุมโดยมิให้รับอนุญาตประกอบการค้านั้นต่อไป แต่คำสั่งศาลให้เป็นอันระงับไป เมื่อผู้นั้นได้รับใบอนุญาตแล้วหรือกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานหยุดประกอบการ ด้วยเหตุที่ไม่ได้รับอนุญาต เมื่อผู้ประกอบการโรงงานได้รับใบอนุญาตแล้ว ย่อมทำให้คำสั่งศาลระงับไปเช่นเดียวกัน

ในส่วนการกระทำผิดของนิติบุคคล กฎหมายบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 ให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการกระทำอันเป็นความผิดนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย และนอกจากนี้กฎหมายบางฉบับยังบัญญัติ

แนวทางเยียวยาความเสียหายโดยกำหนดให้รัฐจ่ายค่าทดแทนด้วยจำนวนเงินอันเป็นธรรมแก่ผู้ถูกเพิกถอนการอนุญาตเพราะเหตุอันมิใช่ความผิดของผู้ถูกสั่งเพิกถอนการอนุญาตด้วย เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เป็นต้น

ลักษณะของอาชีพและวิชาชีพ

1. ลักษณะและความหมายของอาชีพ (Occupations)

"อาชีพ" ความหมายในทางภาษาอังกฤษมีหลายคำ เช่น Trade, Occupation, Vocation, Calling แต่มีนัย (Nuance) แตกต่างกันอย่างละเอียดอ่อน

คำว่า "Trade" เป็นคำลาตินมาจากคำว่า "Tradio" หมายถึง การทำมาหากินในทางค้าขาย การแลกเปลี่ยน หรือเกี่ยวกับการช่าง งานฝีมือ รวมไปถึงการทำมาหากินอย่างอื่น ๆ ด้วย

คำว่า "Occupation" หมายถึง อาชีพการงานทุกอย่างที่ผู้ประกอบอาชีพจะต้องอุทิศเวลาให้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ

คำว่า "Calling" และ "Vocation" หมายถึง อาชีพที่พระเจ้าเป็นเจ้าเรียกร้องให้ทำ เช่น การเป็นพระสงฆ์ เป็นต้น ต่อมาได้กลายเป็นมีความหมายทำนองว่า ธรรมชาติหรืออุปนิสัยของคนที่เหมาะสมที่จะทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เหมือนกับธรรมชาติเรียกร้องให้ทำงานนั้น อาชีพของคนจึงเป็นไปตามอุปนิสัยหรือเนื้อแท้ของคน ๆ นั้น และต่อมาจึงมีนัยความหมายที่หมายถึงอาชีพทั่วไป¹⁴

¹⁴ ปรีดี เกษมทรัพย์, "หลักวิชาชีพนักกฎหมายในภาคพื้นยุโรป," รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 18.

ในพจนานุกรมไทย ให้ความหมายของคำว่า "อาชีพ" ว่าหมายถึง กิจการงานที่ประกอบขึ้นเพื่อหารายได้มาเลี้ยงตนและครอบครัว การเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน¹⁵

ในพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า "อาชีพ" ว่าหมายถึง การเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน งานที่ทำเป็นประจำ เพื่อเลี้ยงชีพ¹⁶

ดังนั้นคำว่า "อาชีพ" จึงหมายถึง งานประกอบการค้าพาณิชย์ อุตสาหกรรม หัตถกรรม หรือการประกอบกิจการงานที่ใช้วิชาชีพ หรืองานอื่นใดซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำอยู่เป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ

ปัจจุบันกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดประเภทมาตรฐานอาชีพไว้ โดยได้กำหนดรายชื่ออาชีพ หมวด หมู่ หน่วยและตัวอาชีพไว้ มีทั้งหมด 8 หมวด 82 หมู่ 276 หน่วย ส่วนตัวอาชีพ ได้แก่ อาชีพที่ได้นำมาจัดประเภทเอาไว้ในหน่วยอาชีพต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,387 อาชีพ¹⁷

อย่างไรก็ตามการกำหนดขอบเขตของอาชีพนั้น ไม่อาจกำหนดได้อย่างแน่นอน ขอบเขตของอาชีพย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ การกำหนดรายชื่ออาชีวดังกล่าวจึงเป็นเพียงตัวอย่างและแนวทางในการกำหนดชื่ออาชีพเท่านั้น กิจการหรืองานใด ๆ ที่บุคคลได้ปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของศีลธรรม จริยธรรมเป็นประจำภายใต้กฎหมายเพื่อเลี้ยงชีพ จัดได้ว่าเป็นอาชีพทั้งสิ้น

¹⁵ พจนานุกรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2519), หน้า 1101.

¹⁶ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 899.

¹⁷ กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย, การจัดประเภทมาตรฐานอาชีพ (ประเทศไทย), (กรุงเทพมหานคร: กรมแรงงาน, 2512). หน้า 3-4. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ค.)

2. ลักษณะของวิชาชีพ (Nature of professions)^{1a}

อาชีพ (Occupations) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการประกอบวิชาชีพ (Professions) จะต้องประกอบด้วย 4 ลักษณะ (Characteristics) ดังนี้

2.1 ลักษณะงาน (Nature of work) จะต้องปรากฏลักษณะดังนี้

2.1.1 งานที่กระทำจะต้องใช้ทักษะความชำนาญ (Skill) และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialization)

2.1.2 งานที่กระทำต้องเป็นการใช้ความสามารถทางสติปัญญา (Mental) มากกว่าการใช้ฝีมือ (Manual)

2.1.3 จะต้องมียุทธศาสตร์เวลาที่ใช้อบรมทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ก่อนที่จะสามารถปฏิบัติการในงานนั้นได้อย่างเพียงพอตามเกณฑ์มาตรฐานของงานแต่ละชนิด

2.2 ลักษณะที่เป็นจรรยาบรรณ (Moral aspect)

ผู้ปฏิบัติการตามวิชาชีพจะต้องกระทำการหรือได้รับการคาดหมายว่าจะต้องกระทำการตามหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยา (Moral principles) ควบคู่ไปกับความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ และเป็นที่คาดหวังว่าผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานชั้นสูงของวิชาชีพนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจได้ (Confidentiality) อีกทั้งยังจะต้องมีหน้าที่บริการสังคมอย่างกว้างขวางด้วย ซึ่งบางครั้งอาจจะเป็นการนอกเหนือไปจากหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ เช่น หน้าที่ของแพทย์จะต้องป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ นอกเหนือไปจากการบำบัดรักษาผู้ป่วยเฉพาะราย

^{1a}Robert, M.J. and Powel, J.L. Professional Negligence, (London: Sweet & Maxwell, 1987), p. 1-2.

สถาบันจะต้องรับผิดชอบในเรื่องความปลอดภัยของสาธารณชนที่เกี่ยวข้องจากงานในหน้าที่ของตน เป็นต้น

2.3 ลักษณะการรวมตัวกันเป็นองค์กร (Collective organization)

โดยปกติแล้วผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องสังกัด (เข้าร่วม) กลุ่ม ชมรม สมาคมหรือองค์กรของผู้ประกอบอาชีพประเภทเดียวกัน ซึ่งมีกฎข้อบังคับเฉพาะ เพื่อแสวงหาแนวทางส่งเสริมและยกระดับมาตรฐานของงานวิชาชีพนั้น ๆ ให้สูงขึ้น กำหนดข้อบังคับ และเกณฑ์ความสามารถในวิชาชีพ ให้ผู้ประกอบการวิชาชีพยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อีกทั้งส่งเสริมจรรยาบรรณ เพื่อคงไว้ซึ่งวิชาชีพนั้น ๆ อันจะก่อประโยชน์แก่งานวิชาชีพและสังคมส่วนรวม

2.4 สถานภาพ (Status)

โดยส่วนรวมแล้วการประกอบวิชาชีพมีสถานภาพสูงในสังคมเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและมีประโยชน์ต่อสังคม

3. ความหมายและคำจำกัดความของคำว่า "วิชาชีพ"

นักกฎหมายหลายท่านได้ให้ความหมายและคำจำกัดความของคำว่า "วิชาชีพ" หรือ "ผู้มีอาชีพ" (Professionals) และ "งานอันเป็นอาชีพ" (Professions) ไว้ดังนี้

คำว่า "วิชาชีพ" แปรมาจากคำว่า "Profession" คำนี้มาจากคำกริยา "to profess" ซึ่งมีรากคำศัพท์เดิมเป็นคำลาติน pro + fateri แปลว่า ยอมรับหรือรับว่าเป็นของตน คำนี้เดิมทีเคยใช้ในเรื่องศาสนา หมายความว่า เป็นการประกาศศรัทธาที่มีศรัทธาในศาสนา หรือการประกาศปฏิญาณตน คำว่า "วิชาชีพ" แต่เดิมในยุโรปจึงมิได้หมายถึง "อาชีพ" ในแง่ "การทำมาหากิน" แต่มีความหมายในแง่ที่เป็น "งานที่คนอุทิศตนไปตลอดชีวิต" และโดยที่การปฏิญาณตนบวชในศาสนาคริสต์นั้นจะต้องผ่านการศึกษาบรมวิชาเทววิทยา (Theology)

เป็นเวลาหลายปีเสียก่อน ดังนั้นคำว่า "วิชาชีพ" จึงมีัยเกิดขึ้นตามมาว่าเป็น อาชีพที่มีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้ชั้นสูง ผ่านการศึกษาอบรมเป็นเวลาหลายปี เป็น อาชีพที่เป็นหมู่คณะที่มีขนบธรรมเนียมและจรรยาบรรณของหมู่คณะโดยเฉพาะ ใน แต่ละหมู่คณะวิชาชีพนั้น ๆ จะคอยสอดส่องดูแลสมาชิกของตนเองให้อยู่ในกรอบ ธรรมเนียมของวิชาชีพนั้น ๆ นอกจากพระสงฆ์แล้ววิชาชีพที่ยุโรปยกย่องกันมากมา แต่โบราณและสมัยยุคกลางก็คือ วิชาชีพนักกฎหมายและวิชาชีพแพทย์ โดยสรุปแล้ว ความหมายของคำว่า "Profession" จึงหมายถึง "อาชีพที่จะต้องผ่านการฝึกฝน อบรมที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง จะต้องผ่านการฝึกฝนอบรมเป็นเวลานานหลายปี"¹⁹

ลักษณะพิเศษที่ทำให้เห็นว่าเป็นวิชาชีพได้ จะต้องมึลักษณะดังนี้

- ก. เป็นอาชีพในแง่ที่เป็นการทำงานที่มีการอุทิศตนทำไปตลอดชีวิต
- ข. การงานนั้นต้องได้รับการสั่งสอนอบรมที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่ต้องอบรมกันเป็นเวลานานหลายปี
- ค. ผู้ทำงานประเภทนี้จะมีชุมชนหรือหมู่คณะที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สำนึกในจรรยาบรรณ เกียรติยศ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพของตน มีองค์กรและกระบวนการเพื่อสอดส่องพิทักษ์รักษาขนบธรรมเนียม เกียรติยศ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

ในสมัยต่อมาความหมายของคำนี้ค่อย ๆ ขยายขอบเขตกว้างขึ้น หมายรวมถึงอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องมีการเรียนเป็นวิชาชั้นสูงและใช้เวลาในการศึกษา อบรมเป็นเวลานานหลายปี เช่น วิชาสถาปัตยกรรม วิศวกรรมศาสตร์ วิชาบัญชีชั้นสูงก็นับรวมเรียกว่า เป็นวิชาชีพเหมือนกัน

"การงานอันเป็นอาชีพ" (Professions) หมายถึง งานที่ต้องใช้ ความรู้พิเศษทางวิชาการในส่วนตัวความคิด ไม่ใช่ในทางกำลังกาย มีผลเป็นการ

¹⁹ปรีดี เกษมทรัพย์, "หลักวิชาชีพกฎหมายในภาคพื้นยุโรป,"
หน้า 17.

ผูกขาดทำได้เฉพาะผู้มีคุณสมบัติอันศึกษาอบรมโดยเหมาะสม²⁰ เช่น กฎหมาย การแพทย์ การบัญชี วิศวกรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น รวมถึงวิชาชีพอื่น ๆ ด้วย เช่น นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น²¹

ใน Oxford Advanced Dictionary ได้ให้ความหมายของ Profession เป็นใจความว่า "อาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ต้องมีการศึกษาชั้นสูง และการฝึกอบรมเป็นพิเศษ เช่น กฎหมาย สถาปัตยกรรม แพทย์ การศาสนา หรือหมายความถึงกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพใดโดยเฉพาะ"²²

ใน Webster Dictionary ได้ให้ความหมายเป็นใจความว่า "อาชีพ ซึ่งต้องมีการฝึกอบรมชั้นสูงในศิลปศาสตร์ (Liberal art) หรือวิทยาศาสตร์ (Science) ซึ่งโดยปกติเป็นงานในทางความคิด (Mental) มากกว่ากำลังกาย (Manual) เช่น การสอน วิศวกรรม การเขียนบทความโดยเฉพาะวิชาแพทย์ กฎหมาย การศาสนา ซึ่งเคยเรียกว่าวิชาชีพของผู้รู้ (Learned professions)"²³

"วิชาชีพ" (Profession) หมายถึง อาชีพที่ต้องมีการศึกษาสูง มีการอบรมเป็นพิเศษ และมีเจตนาเพื่อรับใช้ประชาชน มีหลายประเภทด้วยกัน เช่น กฎหมาย แพทย์ สถาปัตยกรรม วิศวกรรม เป็นต้น²⁴

²⁰จิตติ ดิงศักดิ์ชัย, "คติของวิชาชีพทางกฎหมาย," เอกสารในการสัมมนาเรื่องจริยธรรมของนักกฎหมาย เสนอที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 19-20 ธันวาคม 2528. (อัดสำเนา).

²¹จิตติ ดิงศักดิ์ชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2523), หน้า 1722.

²²จิตติ ดิงศักดิ์ชัย, หลักวิชาชีพนักกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 21.

²³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²⁴บัญญัติ สุชีวะ, "จริยธรรมของนักกฎหมาย," เอกสารในการสัมมนาเรื่องจริยธรรมของนักกฎหมาย เสนอที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 19-20 ธันวาคม 2528. (อัดสำเนา).

จากความหมายและคำจำกัดความดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่า "วิชาชีพ" คือ อาชีพที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญจากการศึกษาอบรมเป็นพิเศษ มีเจตนาเพื่อบริการประชาชน มีองค์กรและกระบวนการเพื่อสอดส่องพิทักษ์รักษาขนบธรรมเนียม เกียรติยศ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ เช่น กฎหมาย แพทย์ พยาบาล สถาปัตยกรรม วิศวกรรม เป็นต้น

ดังนั้นผู้ประกอบการวิชาชีพของไทยในปัจจุบันจึงได้แก่ นายความ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม (แพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์) เภสัชกร (เฉพาะแผนปัจจุบัน) พยาบาลวิชาชีพ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม (สถาปนิก) ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม ซึ่งผู้ประกอบการดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายควบคุมวิชาชีพ คือ พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2497 พระราชบัญญัติวิชาชีพพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 และพระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ. 2505

อนึ่ง วิชาชีพนั้นมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะวิชาชีพซึ่งมีกฎหมายควบคุมเท่านั้น ยังมีวิชาชีพอื่น ๆ อีก เช่น นักวิทยาศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทั้งความชำนาญในทางสติปัญญาล้วน ๆ และความชำนาญในทางฝีมือที่มีอยู่ภายใต้การควบคุมในการใช้สติปัญญาของผู้กระทำการซึ่งเป็นความชำนาญเชิงสติปัญญา (Intellectual skill) แตกต่างจากอาชีพซึ่งเป็นเพียงการผลิตโดยหลักการสำคัญหรือการขายหรือการจัดการสำหรับการผลิตเท่านั้น และเป็นการยากที่จะกำหนดขอบเขตลงไป ขอบเขตของการกำหนดเช่นนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา²⁵ อาจเป็นเพราะด้วยเหตุนี้จึงยังไม่มีนิยามศัพท์เฉพาะของคำว่า "วิชาชีพ" ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และในอนาคตอาจมีวิชาชีพเพิ่มขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตามวิชาชีพที่เกิดขึ้นใหม่จะยังคงไว้ซึ่งลักษณะของวิชาชีพที่กล่าวมาข้างต้น

²⁵ คีรินทร์ เกียรติกังวาล, "ความรับผิดชอบละเมิดของผู้ประกอบวิชาชีพ," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 8-9.

4. หลักการทั่วไปของกฎหมายควบคุมวิชาชีพ

ด้วยเหตุที่ปัจจุบันนี้มีวิชาชีพหลายสาขา และมีการควบคุมโดยกฎหมายซึ่งกฎหมายเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากการวิวัฒนาการของสังคมดั้งเดิมในสมัยโบราณมาเป็นสังคมที่สลับซับซ้อน วิชาชีพต่าง ๆ ในสังคมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลจากการแบ่งของงานสมาชิกของสังคมออกเป็นกลุ่มอาชีพหรือวิชาชีพต่าง ๆ ขึ้น เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของวิชาชีพของตน อันมีผลกระทบต่อสังคมและสวัสดิภาพของประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยของสังคมและสาธารณชน รัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการควบคุมวิชาชีพอิสระต่าง ๆ โดยออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพเหล่านั้นขึ้นดังได้กล่าวมาแล้ว

กฎหมายควบคุมวิชาชีพเหล่านี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่า มีหลักการทั่วไปในการวางมาตรการในการควบคุมวิชาชีพที่เหมือนกัน ดังต่อไปนี้

4.1 กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะประกอบวิชาชีพไว้โดยมีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตได้นั้นต้องมีคุณสมบัติและความรู้ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งส่วนใหญ่กำหนดให้ต้องเป็นผู้ผ่านการศึกษาในสาขาวิชานั้น ๆ มาโดยมีปริญญาหรือประกาศนียบัตรเป็นหลักฐาน

4.2 กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตสำหรับวิชาชีพขึ้น วิธีการเช่นนี้เป็นการที่จะทำให้สามารถตรวจสอบปริมาณผู้ที่ขอขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตได้ ทำให้การควบคุมดูแลความประพฤติหรือจรรยาบรรณในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพทำได้แน่นอน

4.3 จัดตั้งหรือกำหนดองค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพขึ้น ซึ่งองค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมการประกอบวิชาชีพที่กำหนดตามกฎหมายในประเทศไทยนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

4.3.1 ลักษณะที่มีชื่อว่า "สภา"

สภาวิชาชีพเหล่านี้กฎหมายจะกำหนดให้มีสภาพเป็นนิติบุคคลอิสระ สามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ของตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยระเบียบราชการและรับสมาชิกเข้าสังกัด มีคณะกรรมการดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย สภาวิชาชีพเหล่านี้ ได้แก่

- เนติบัณฑิตยสภา (ตามพระราชบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2507) ทำหน้าที่ควบคุมมารยาททนายความ รับขึ้นทะเบียนทนายความและมีอำนาจลงโทษทนายความที่ประพฤติผิดมารยาทด้วย แต่ปัจจุบันมีสภาทนายความทำหน้าที่ควบคุมการประกอบวิชาชีพทนายความโดยเฉพาะ
- สภาทนายความ (ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 6) ทำหน้าที่ควบคุมมารยาทของทนายความ
- แพทยสภา (ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525) ทำหน้าที่ควบคุมการประกอบวิชาชีพเวชกรรม
- สภาการพยาบาล (ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528) ทำหน้าที่ควบคุมการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

4.3.2 ลักษณะที่มีชื่อว่า "คณะกรรมการควบคุมการประกอบอาชีพ"

องค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพในลักษณะนี้ ได้แก่

- คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพวิศวกรรม (ก.ว.) ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ. 2505
- คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม (ก.ส.) ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508
- คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี (ก.บ.ช.) ตามพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505
- คณะกรรมการควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ พ.ศ. 2505

- คณะกรรมการยา ตามพระราชบัญญัติควบคุม
การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.2497 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510

คณะกรรมการเหล่านี้ กฎหมายจะกำหนดให้รัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งโดยมี
หัวหน้าส่วนราชการ เช่น ปลัดกระทรวงหรืออธิบดี ทำหน้าที่เป็นประธาน และมี
วาระของคณะกรรมการซึ่งส่วนมากกฎหมายกำหนดไว้ 2 ปี และมีการตั้งสำนักงาน
ของคณะกรรมการเหล่านี้ขึ้นเป็นส่วนราชการในกระทรวงหรือกรมที่หัวหน้าส่วน
ราชการนั้น ๆ เป็นประธานคณะกรรมการ และคณะกรรมการประเภทนี้ไม่มีฐานะ
เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

4.4 กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาต
ประกอบวิชาชีพ จะต้องปฏิบัติตามมารยาทแห่งวิชาชีพ หรือจรรยาบรรณแห่ง
วิชาชีพนั้น ซึ่งกำหนดขึ้นโดยกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของสภาวิชาชีพในข้อ
นั้นเอง²⁶

4.5 กฎหมายกำหนดให้องค์กรในข้อ 4.3 มีหน้าที่สอดส่องดูแล
ความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพ และมีอำนาจในการสอบสวนผู้ที่ถูกกล่าวหาว่า
ประพฤติตนและละเมิดจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ รวมทั้งลงโทษผู้ประกอบวิชาชีพตาม

²⁶ โปรดดูข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพ
เวชกรรม พ.ศ.2526, จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพทันตแพทย์, จรรยาบรรณแห่ง
วิชาชีพเภสัชกรรม, ข้อบังคับสภาการพยาบาล, ประมวลจรรยาบรรณสัตวแพทย์,
กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิชาชีพ
สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508, กฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2529) ออกตาม
ความในพระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ. 2505, กฎกระทรวง ฉบับที่
(พ.ศ.2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505, และ
ข้อบังคับสภานายความว่าด้วยมารยาทนายความ พ.ศ.2529, ใน
รวมรวมจรรยาบรรณอาจารย์และจรรยาบรรณวิชาชีพ, กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 16-66.

ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งส่วนมากกฎหมายให้อำนาจลงโทษแก่องค์กรดังกล่าวในการสั่งพักใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตด้วย ถ้าผู้ได้รับอนุญาตนั้นขาดคุณสมบัติหรือทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินั้น ๆ อันอาจเป็นเรื่องของการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจในการว่ากล่าวตักเตือนหรือภาคทัณฑ์ด้วย

นอกจาก "สภา" และ "คณะกรรมการควบคุมวิชาชีพ" ดังกล่าวในข้อ 4.3.1 และ 4.3.2 ซึ่งเป็นสถาบันควบคุมแล้ว ยังมีสถาบันวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของผู้ประกอบวิชาชีพ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ค้นคว้าและแนะนำความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ ให้แก่สมาชิก เป็นตัวแทนในการเรียกร้องและรักษาผลประโยชน์วิชาชีพ สถาบันวิชาชีพในประเทศไทยขณะนี้ส่วนใหญ่มัจัดตั้งในรูปแบบของสมาคม ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 72 (5) สถาบันวิชาชีพเหล่านี้ คือ สมาคมสถาปนิกสยาม วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย สัตวแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าสถาบันวิชาชีพเหล่านี้ไม่มีอำนาจลงโทษผู้ประกอบวิชาชีพใด ๆ ทั้งสิ้น จึงทำให้สถาบันวิชาชีพไม่อาจควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพได้อย่างเต็มที่

จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมวิชาชีพดังกล่าวได้แบ่งความรับผิดชอบไว้ 2 ประเภทเท่านั้น คือ ความรับผิดชอบทางวินัยและจรรยาบรรณในวิชาชีพ และความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยสถาบันควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าวเป็นผู้มีอำนาจลงโทษเฉพาะผู้กระทำความผิดทางวินัยและจรรยาบรรณในวิชาชีพเท่านั้น และมีอำนาจลงโทษเพียง 2 ประการ คือ สั่งพักใบอนุญาต และเพิกถอนใบอนุญาต ส่วนความรับผิดชอบทางอาญานั้น กฎหมายกำหนดโทษอาญาสำหรับบุคคลที่มีได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้กฎหมายว่าด้วยการควบคุมวิชาชีพก็กำหนดแต่เพียงมารยาท (Ethics) ในวิชาชีพ เช่น คุณธรรม กล่าวคือ ส่วนมากเป็นลักษณะข้อห้ามและกำหนดไว้ในลักษณะกว้างเกินไปจนยากที่จะเข้าใจในรายละเอียดได้ ตัวอย่างเช่น "ปฏิบัติงาน

ที่ได้รับทำด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ตามหลักปฏิบัติและวิชาการ . . ." ส่วนในเรื่องมาตรฐาน (Standard) ซึ่งหมายถึงหน้าที่และคุณภาพของงานในรายละเอียดนั้น มิได้มีอยู่ในกฎกระทรวง แต่ไปปรากฏอยู่อย่างกระจัดกระจายในกฎหมายอื่น ๆ เช่น วิชาชีพสถาปนิกและวิศวกร มีเกณฑ์มาตรฐานอยู่ในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และกฎหมายท้องถิ่นที่ออกตามความในพระราชบัญญัติดังกล่าว เช่น ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นต้น ดังนั้นหากกฎหมายว่าด้วยการควบคุมวิชาชีพได้กำหนดทั้งมารยาท และมาตรฐานในวิชาชีพแล้ว จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายในการนำสืบถึงความผิดทางอาญา และเป็นเครื่องมือให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการห้ามประกอบวิชาชีพได้ด้วย

5. มาตรฐานวิชาชีพ (Professional standards)

มาตรฐานวิชาชีพ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติการ (Practice) ในวิชาชีพของแต่ละวิชาชีพ ซึ่งเป็นที่ยอมรับหรือถูกกำหนดหรือถูกสร้างขึ้นโดยสมาชิกหรือคณะกรรมการตามกฎหมายที่ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพนั้น ซึ่งหากผู้ประกอบการวิชาชีพได้ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพนั้น ๆ แล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการวิชาชีพได้ปฏิบัติการตามวิชาชีพตามมาตรฐานแห่งความชำนาญของผู้ประกอบวิชาชีพทั่ว ๆ ไป

สำหรับการกำหนดมาตรฐานในการประกอบอาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น เฉพาะวิชาชีพบางอย่างเท่านั้น ที่มีการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวไว้ อย่างชัดเจนโดยสมาคมวิชาชีพนั้นๆ หรือหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติวิชาชีพ เช่น วิชาชีพสถาปัตยกรรม วิศวกรรม และสอบบัญชี ในจำนวนวิชาชีพทั้งสามนี้ เฉพาะวิชาชีพสอบบัญชีเท่านั้นที่นอกจากสมาคมวิชาชีพ (ได้แก่ สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานดังกล่าวแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นร่วมกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของวิชาชีพนี้ด้วย ได้แก่ หน่วยงานของรัฐซึ่งมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ โดยผ่านหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี ได้แก่ คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี (ก.บช.) ออกเป็นประกาศของ ก.บช. เรื่องมาตรฐานการสอบบัญชี และธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งมีอำนาจกำหนดมาตรฐานการสอบบัญชี โดยเฉพาะมาตรฐานการปฏิบัติงาน ในกรณีที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนั้นต้องไปตรวจสอบธุรกิจ เงินทุน หรือธุรกิจหลักทรัพย์ หรือธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ นอกจากนี้ตามกฎหมายยังกำหนดให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตต้องปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าว เช่น ในประกาศอธิบดีกรมสรรพากร หรือในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเออร์ หรือในกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชีว่าด้วยมรรยาทของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในขณะที่วิชาชีพสถาปัตยกรรม และวิศวกรรม เฉพาะสมาคมวิชาชีพนั้น ๆ เท่านั้น ได้แก่ สมาคมสถาปนิกสยามและวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ตามลำดับที่มีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานดังกล่าว อีกทั้งกฎหมายไม่ได้กำหนดชัดเจนให้สถาปนิกและวิศวกรต้องปฏิบัติตาม

มาตรฐานที่สมาคมวิชาชีพนั้น ๆ กำหนด (ในวิชาชีพวิศวกรรมนั้น คณะกรรมการควบคุมการประกอบอาชีพวิศวกรรม (ก.ว.) ได้ออกข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรม ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับมาตรฐานของ ก.ว. ในการออกใบอนุญาตให้วิศวกรผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่มีได้เป็นมาตรฐานปฏิบัติงานงานของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม จึงไม่นับรวมเป็นมาตรฐานตามความหมายในหัวข้อมาตรฐานและ/หรือแนวทางในการประกอบวิชาชีพนี้)

เนื้อหาที่ปรากฏในมาตรฐานวิชาชีพต่าง ๆ ที่สมาคมวิชาชีพนั้น ๆ กำหนด จะแตกต่างกันไป แต่พอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า เนื้อหาในมาตรฐานนั้นกำหนดหลักปฏิบัติและหลักวิชาการในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงาน

นอกจากวิชาชีพทั้งสามจะมีมาตรการกำหนดไว้แล้ว รัฐยังมีบทบาทในการให้แนวทางในการปฏิบัติงานไว้อีก อาทิเช่น ประกาศ ก.บช. กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการลงลายมือชื่อรับรองการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างและเทศบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง ควบคุมการก่อสร้าง รวมทั้งประกาศต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครจะให้แนวทางปฏิบัติงานของสถาปนิกและวิศวกร ที่ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมและวิศวกรควบคุมด้วย เพื่อไม่ให้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติและเทศบัญญัติดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ว่าจ้างได้

สำหรับวิชาชีพอื่น ๆ นั้น ไม่มีการกำหนดมาตรฐานและแนวทางการปฏิบัติงานไว้แต่อย่างใด แต่สำหรับวิชาชีพประกอบโรคศิลปะสาขาเภสัชกรรมนั้น แม้ว่าจะไม่มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานไว้ แต่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติงานรวมทั้งข้อจำกัดในการทำงานของเภสัชกรไว้โดยพระราชบัญญัติยา และกฎกระทรวง²⁷

²⁷ เอกสารภาษีอากร ปีที่ 4 เล่มที่ 47 (สิงหาคม 2528) : 53.

การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50

วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทนี้ เป็นวิธีการใหม่ที่เริ่มมีขึ้นเมื่อมีการบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาดังได้กล่าวแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันบุคคลที่มีสภาพอันตราย เนื่องจากมีจิตใจไม่มั่นคง ขาดศีลธรรม จริยธรรม หรือจรรยาบรรณ ในการประกอบอาชีพ มิให้กระทำผิดโดยอาศัยโอกาสหรือแนวทางในการประกอบอาชีพของตนกระทำผิดอีก โดยการตัดโอกาส (Incapacitation) จากการประกอบอาชีพนั้น ๆ เสีย โดยอาศัยทฤษฎีป้องกันสังคม กล่าวคือ เพื่อป้องกันต่อพฤติกรรม หรือเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า โดยมุ่งถึงสภาพอันตรายทางด้านจิตใจของบุคคลอื่นเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษบางประการ กล่าวคือ การป้องกันโดยมุ่งให้ผู้กระทำผิดและถูกตัดโอกาสมีความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดอีก และบุคคลอื่นไม่กล้ากระทำความผิดเพราะกลัวจะถูกตัดโอกาสจากการประกอบอาชีพ และปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดให้เกิดความสำนึกในการกระทำของตนเอง อีกทั้งยังอาศัยทฤษฎีอำนาจรัฐ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ส่งเสริมเศรษฐกิจ รักษาสภาวะสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย สุขภาพอนามัยของประชาชน เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย โดยให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจในการสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น ๆ

ปัญหาสำคัญของมาตรการนี้ ประการแรก เรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคล ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะสิทธิของบุคคลในการประกอบกิจการงานหรือการประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ย่อมได้รับความคุ้มครอง การห้ามประกอบอาชีพเป็นการจำกัดสิทธิประเภทหนึ่งซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติข้อยกเว้นในเรื่องการจำกัดสิทธิดังกล่าวไว้ให้กระทำได้ โดยบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ หรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชนหรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อได้มีการบัญญัติกฎหมายจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของ

บุคคล จะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นของกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 มุ่งคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยแห่งรัฐ และเศรษฐกิจของประเทศ และคุ้มครองประชาชนในด้านต่าง ๆ การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพจึงไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตามมาตรการทางอาญามีผลกระทบต่อเสรีภาพของส่วนบุคคลมาก ควรจำกัดใช้เท่าที่จำเป็น โดยพิจารณาถึงพฤติกรรมการทางอาญา หลักความชอบธรรม หลักแห่งความเหมาะสม หลักแห่งความจำเป็น และหลักแห่งความได้สัดส่วน ตามทฤษฎีอานาจรรัฐด้วย²⁸

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า

"เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้"

1. หลักเกณฑ์ที่ศาลจะบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในการห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1.1 ศาลต้องลงโทษผู้นั้น ไม่ว่าจะ เป็นโทษประเภทใด
แม้ว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ใช่โทษ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักในเรื่อง "ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ" (*Nulla poena sine lege or Nullum crimen*) เพราะเป็นหลักพื้นฐานในการใช้กฎหมายอาญาแก่บุคคล

²⁸โปรดดูรายละเอียดหน้า 35-44.

จะนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับบุคคลใดไม่ได้ ถ้าไม่มีความเป็นอันตรายเป็นปรากฏอยู่ หรืออาจกล่าวได้ว่า เราไม่อาจใช้กฎหมายสำหรับตัวบุคคล (Law of the actor) โดยที่ไม่พิจารณาถึงการกระทำที่เป็นความผิดและมีความชั่วได้ (Law of the guilt) การลงโทษนั้นจะเป็นโทษปรับก็ได้ แต่ไม่ได้หมายถึงคำพิพากษาที่เพียงแต่ให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ ตามมาตรา 56²⁹ หรือยกเว้นโทษเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง การยกเว้นหรือรอการลงโทษ ย่อมแสดงเหตุที่ไม่ควรต้องมีการป้องกันการกระทำความผิดในภายหน้าอยู่ในตัว เงื่อนไขในมาตรา 56 เป็นเงื่อนไขบังคับในการประกอบอาชีพ ส่วนในมาตรา 50 นี้ เป็นการห้ามประกอบอาชีพ³⁰

1.2 ศาลเห็นว่าผู้ถูกลงโทษนั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ เนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

1.2.1 การกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

หมายถึง การกระทำความผิดที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากหน้าที่ในการกระทำกิจการงาน อาชีพ หรือวิชาชีพนั้นโดยตรง เพียงแต่ว่าโดยที่ผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นอยู่ จึงมีโอกากระทำความผิดนั้นได้สะดวกหรือง่ายขึ้น เช่น มีอาชีพเป็นคนเก็บเงินค่าไฟ น้ำประปา หรือส่งของตามบ้าน เมื่อเข้าไปเก็บเงินหรือส่งของตามบ้านของผู้อื่น ถือเป็นโอกาสลักทรัพย์ภายในบ้านของผู้อื่นในขณะที่เจ้าของบ้านเผลอตัว คนใช้ในโรงแรมลักทรัพย์ของผู้มาพักในเวลาที่เข้าไปทำความสะอาดห้องพัก พนักงานประจำยานพาหนะที่เดินทางระหว่างประเทศนำของหนีภาษีเข้ามาในราชอาณาจักร หรือแพทย์เปิดคลินิกรักษาผู้ป่วยแล้วลักลอบทำแท้ง เป็นต้น

²⁹ โทกเม็น ภักทรภิมย์, "การใช้กฎหมายอาญาส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย," ใน การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย, กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด (กรุงเทพมหานคร: ศรีสมบัติการพิมพ์, 2533), หน้า 70.

³⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2518), หน้า 1201.

1.2.2 การกระทำความผิดเนื่องจากการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ หมายถึง การกระทำความผิดอันเกิดจากหน้าที่ในกิจการงานในอาชีพ หรือวิชาชีพนั้น ๆ โดยตรง เช่น คนขับรถบรรทุกกินยาม้า เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ ทำความเสียหายให้แก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นประจำ ใช้ยานพาหนะ ที่มีสภาพน่ากลัวอันตรายรับจ้างขนส่งโดยสาร ตามมาตรา 233 หรือเป็นพ่อค้าขาย ของปลอม หรือเป็นผู้มีวิชาชีพในการออกแบบ ควบคุม หรือทำการก่อสร้าง ซ่อมแซม หรือรื้อถอนอาคาร สิ่งปลูกสร้างใดๆ ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ โดยประกอบการณ์ น่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่น ตามมาตรา 227 หรือเป็นผู้ประกอบการงานใน วิชาชีพแพทย์ กฎหมาย บัญชี หรือวิชาชีพอื่นใด ทำคำรับรองเอกสารอันเป็นเท็จ โดยประกอบการณ์น่าจะเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือประชาชน ตามมาตรา 269 เป็นต้น

1.3 ศาลเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจกระทำความผิดเช่นนั้นอีก

องค์ประกอบในส่วนนี้ เป็นส่วนสำคัญในการห้ามประกอบ อาชีพ ซึ่งหมายถึง การพิจารณาสภาพความเป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งจะถูก กำหนดขึ้นโดยความจำเป็นที่บุคคลทั่วไปจะต้องได้รับการคุ้มครอง (Protective need) โดยพิจารณาว่าสังคมสามารถทนต่ออันตรายได้เพียงใด สามารถจำกัด สิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันสังคมได้เพียงใด และ สิทธิของจำเลยในการได้รับการพิสูจน์สภาพอันตรายเป็นไปโดยเหมาะสมหรือไม่ สิ่งนี้เป็นเครื่องกำหนดขอบเขตของสภาพอันตราย³¹ ซึ่งมีข้อพิจารณาในการ พิสูจน์ความเป็นอันตรายดังนี้

³¹ Silving. H., Essay on mental incapacity and criminal conduct. (Illinois: Charles C. Thomas, 1967), p. 179-195.

1.3.1 แนวคิดด้านกฎหมาย

ก. พฤติกรรมทางอาญา (Criminal conduct) เป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอันตรายซึ่งอาจแบ่งได้ 2 ประการคือ 1) สภาพอันตรายตามภาวะวิสัย (Objective dangerous) เป็นอันตรายเนื่องจากสภาพของการกระทำนั้น ๆ และ 2) สภาพอันตรายตามอัตตวิสัย (Subjective dangerous) เป็นอันตรายตามสภาพของบุคคล ซึ่งหมายถึงความรู้สึกกลัว (Fear) นั้นเอง ความเป็นอันตรายประการแรกนั้นเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปอยู่แล้ว แต่ความเป็นอันตรายประการหลัง แม้จะไม่ใช่สาระสำคัญนัก แต่ก็อาจก่อให้เกิดความรู้สึกหวั่นไหวในชุมชนได้ จึงเป็นข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่จะพิจารณาว่าควรคุ้มครองสังคม โดยการห้ามประกอบอาชีพหรือไม่

ข. ลักษณะความร้ายแรงของพฤติกรรมอาญา (Nature and Gravity) เป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอันตรายประการหนึ่งคนที่กระทำความผิดอาญามาแล้วจะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดอาญาต่อไปอีกหรือไม่ หากเป็นแนวโน้มที่จะกระทำความผิดอีกมักจะเป็นการกระทำความผิด เช่น เดิมหรือร้ายแรงขึ้น โดยปกติทั่วไปบุคคลมักจะกระทำความผิดซ้ำตามที่ตนเองถนัดและเคยทำมาแล้ว ลักษณะของความร้ายแรงของพฤติกรรมเป็นเครื่องช่วยกำหนดระดับ (Degree) ของสภาพอันตรายและขอบเขต (Scope) ที่เหมาะสมของวิธีการเพื่อความปลอดภัยในการห้ามประกอบอาชีพ โดยพิจารณาการกระทำของผู้นั้นและความร้ายแรงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โอกาสที่จะกระทำความผิดอาญาย้อนกลับกันกับความร้ายแรงของความผิดที่จะเกิด ความผิดอาญาร้ายแรงย่อมไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก ดังนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับความกลัวของชุมชนแล้ว ทำให้มองเห็นได้ว่าอาจมีการกระทำความผิดซ้ำในลักษณะเดิมขึ้นมาอีก ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นแก่บุคคลนั้นได้ โดยเฉพาะการห้ามประกอบอาชีพและการกำหนดระยะเวลาในการห้ามประกอบอาชีพ

ค. องค์ประกอบทางด้านจิตใจ ภาวะทางด้านจิตใจของผู้กระทำความผิดเกี่ยวข้องกับเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัย 2 ประการ คือ 1) ลักษณะของการกระทำ และ 2) เป็นเครื่องบ่งชี้อันตราย

ลักษณะการกระทำภายนอกบางอย่างขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางด้านจิตใจ

เพราะภาวะทางจิตใจบางอย่าง เช่น เจตนา หรือประมาท อาจทำให้ระดับการรับโทษ แตกต่างกันได้ หากถือว่าองค์ประกอบทางด้านจิตใจไม่เกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยแล้ว จะไม่สามารถแยกลักษณะและความร้ายแรงของพฤติกรรมทางอาญาได้ ส่วนที่ว่าองค์ประกอบทางด้านจิตใจเป็นเครื่องบ่งชี้สภาพอันตรายนั้น หมายถึง ทุกคนสามารถมีเจตนาได้ แม้บุคคลวิกลจริต ซึ่งถือว่าเป็นเจตนาธรรมชาติ (Nature intent) หรือเจตนาผิดปกติ (Abnormal will) บุคคลเหล่านี้รู้สึกตัวว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ แต่ขาดความเชื่อมโยงของความคิดภายใน ทำให้ไม่ต้องรับโทษ เพราะขาดองค์ประกอบทางด้านจิตใจ กล่าวคือ เพราะไม่รู้สำนึกว่าการกระทำของตนเองนั้นถูกหรือผิด ในทางกลับกัน บุคคลปกติที่มีความรู้หรือฉลาดกว่าผู้อื่น หากได้กระทำความผิด โดยอาศัยโอกาสหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพ ย่อมถือว่าเป็นผู้มีสภาพอันตรายมากกว่าบุคคลทั่วไป ดังนั้นการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่บุคคล จะต้องครบองค์ประกอบทั้งภายนอกและภายใน ในเรื่องเจตนาเช่นกัน

ง. พฤติกรรมอาญาหลายครั้ง ผู้ที่ได้กระทำความผิดอาญาอันเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอาชีพหลายครั้งนั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงสภาพอันตรายที่ควรห้ามประกอบอาชีพอยู่ในตัวเอง ส่วนผู้ที่กระทำความผิดบางฐานแต่ก่อให้เกิดความรุนแรงมากกว่าเจตนา อันเป็นผลให้ต้องรับโทษหนักขึ้น จากผลของการกระทำผิด เช่น ทำให้เกิดเพลิงไหม้จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายหรือผู้ที่ขับรถบรรทุกโดยประมาท ก่อให้เกิดอุบัติเหตุและมีคนเสียชีวิตจำนวนมากเช่นนี้ สภาพอันตรายย่อมมากขึ้น การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในเรื่องการห้ามประกอบอาชีพก็ควรจะคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นนี้ด้วย สำหรับบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดในขณะที่เป็นผู้เยาว์ ก็ควรจะนับรวมเข้าเป็นพฤติกรรมทางอาญาในประวัติของผู้เยาว์ด้วย แม้การเพิ่มโทษโดยทั่วไปจะไม่นับเอาการกระทำความผิดอาญาขณะเป็นผู้เยาว์ มาเป็นเหตุเพิ่มโทษ แต่การกระทำความผิดขณะเป็นผู้เยาว์นั้น แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอันตรายต่อสังคมได้ จึงยังไม่สมควรตัดออกจากเป้าหมายในการวินิจฉัยโดยใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

จ. การประเมินบุคลิกภาพ (Personality evaluation) เครื่องบ่งชี้อันตรายที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น มิใช่เงื่อนไขที่จำเป็นต้องมีทุกประการ ในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามการประกอบอาชีพ การพิจารณาเครื่องบ่งชี้เหล่านี้ ศาลอาจพิจารณาโดยถือเอาความสมเหตุสมผล หรือ อาจจะพิจารณาในลักษณะข้อเสนอแนะในการตัดสิน (Sentencing guide) เท่านั้น ศาลอาจพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ ในบางกรณีหรืออาจวินิจฉัยว่ามีสภาพ อันตรายโดยไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบเหล่านี้ก็ได้ ซึ่งจะต้องวินิจฉัยไปแต่ละกรณี การไม่พิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้ ไม่ถือว่าเป็นเรื่องข้อผิดพลาดที่จะต้องมีการแก้ไข แต่หากองค์ประกอบบางประการซึ่งควรใช้ เช่น ความเห็นของแพทย์ในฐานะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องสภาพอันตรายและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อให้มีการบังคับ ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยเหมาะสม ก็ไม่ควรที่จะมองข้ามไป

1.3.2 แนวความคิดด้านการแพทย์³²

แนวความคิดด้านการแพทย์มีการพิจารณาองค์ประกอบหลาย อย่างรวมกันในการวินิจฉัยความเป็นอันตราย จะไม่มีเครื่องบ่งชี้ความเป็นอันตราย โดยตรงที่เดียว องค์ประกอบบางอย่างจะมีความสำคัญในขณะที่ประกอบด้วย องค์ประกอบอื่น ๆ หรือองค์ประกอบบางอย่างจะลดความสำคัญไปหากประกอบกับ องค์ประกอบอื่น ๆ องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ควรรวบรวมเข้าด้วยกันภายใต้ หัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. ความผิดที่กระทำ (Offence) แยกพิจารณาได้

5 ประการ คือ

- การแยกประเภทในด้านกฎหมาย (Legal category) จะไม่มีประโยชน์มากนักในการพิจารณาถึงสภาพอันตรายไม่ว่าจะ

³²Scott, P.D., "Assessing Dangerousness in Criminals," British Journal Psychiatry 131 (1977): 127-142.

แยกเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ฉ้อโกง ฆาตกรรมทุกโดยประมาณการค้ากำไร เกินควร หรือลักลอบขนสินค้าหนีภาษีศุลกากร เพราะการแบ่งแยกดังกล่าวเป็นการพิจารณาในด้านกฎหมาย ในทางการแพทย์แล้วจะต้องพิจารณาถึงโอกาสในการกระทำความผิดประกอบกับองค์ประกอบอื่น ๆ ในการวินิจฉัยด้วย ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นความผิดร้ายแรงหรือความผิดที่ไม่ร้ายแรงก็ไม่อาจถือเป็นหลักใหญ่ในการวินิจฉัยสภาพอันตรายได้

- รายละเอียดของพฤติกรรม (Details of behavior) เช่น การพิจารณาว่า การกระทำความผิดนั้นได้กระทำลงไปโดยผู้กระทำความผิดคนเดียว หรือร่วมกระทำกันเป็นกลุ่มการร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น หากกระทำในรูปขององค์กรอาชญากรรมก็จะมีสภาพเป็นอันตรายมากกว่าการกระทำเพียงคนเดียว นอกจากนี้ต้องพิจารณาว่า การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นจากการถูกขู่ข่ม ถูกบังคับ หรือเต็มใจทำเอง ได้เตรียมการมาก่อนหรือไม่ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในการประเมินสภาพอันตราย

- ระดับความรุนแรงของการกระทำ (Degree of violence) พิจารณาในด้าน 1) ปริมาณของความรุนแรง (Quantity of violence) เป็นเรื่องความมากน้อยของจำนวนครั้งที่กระทำความผิด และ 2) คุณภาพของความรุนแรง (Quality of violence) เป็นลักษณะของการกระทำความผิด ซึ่งบ่งชี้สภาพอันตรายดีกว่าปริมาณของความรุนแรง เช่น การฉ้อโกงโดยการซื้อขายสินค้าทั่ว ๆ ไปกับการฉ้อโกงในการซื้อขายสินค้าจำนวนมาก หรือการฉ้อโกงด้วยการใช้เอกสารเลตเตอร้ออฟเครดิตปลอม หรือเอกสารการโอนเงินหรือตั๋วแลกเงินระหว่างประเทศปลอม เป็นต้น

- องค์ประกอบด้านการลดความยับยั้งชั่งใจ (Disinhibiting factor) องค์ประกอบนี้หากปรากฏอยู่จะทำให้บุคคลมีความอดทนต่อแรงกดดันต่าง ๆ ลดน้อยลงไป อันก่อให้เกิดการกระทำความผิดได้ง่าย อาทิเช่น สิ่งเสพติดต่าง ๆ ได้แก่ เหล้า ยาม้า (แอมเฟตามีน) เป็นต้น สถานการณ์ในกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นที่อยากรู้ อยากลอง และเลียนแบบกันได้ง่าย หรือ

แม้กระทั่งความเหน็ดเหนื่อย การนอนไม่หลับ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพด้วย อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบโน้มนำ (Influencing factor) ที่จะทำให้บุคคลกระทำความผิดได้ง่าย เนื่องจากขาดความยั่งยืนซึ่งใจตนเอง

- พฤติกรรมภายหลังการกระทำความผิด (Behavior after the offence) เมื่อบุคคลได้กระทำความผิดมาแล้วบุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมต่อการกระทำความผิดที่ผ่านมาอย่างไร เช่น ความรู้สึกผิด ความพยายามบรรเทาผลร้ายของการกระทำความผิด การหลบหนี ความเฉยเมยต่อการกระทำความผิด ฯลฯ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะชี้ให้เห็นถึงสภาพอันตรายของบุคคลได้แตกต่างกันออกไป

ข. ประวัติการกระทำความผิดอาญาและพฤติกรรมในอดีต เป็นที่ยอมรับกันว่า สิ่งบ่งชี้อย่างหนึ่งของพฤติกรรมในภายหน้าของบุคคลก็คือ พฤติกรรมที่ผ่านมา ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำมากที่สุด ในหลักการเรื่องนี้ นีเชอร์คัท (Neithercutt) ได้กล่าวว่า "ความผิดร้ายแรงต่าง ๆ หากนำมาประเมินร่วมกันจะเป็นสถิติช่วยเหลือในการทำนายได้ดีที่สุด เมื่อบุคคลได้แสดงการกระทำออกมาและกระทำการรุนแรงตามความต้องการได้ แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำต่อตนเองก็ตาม บุคคลนั้นก็สามารถที่จะกระทำเช่นนั้นได้อีก" นอกจากนี้ สเตดแมนและโคคอตซา (Steadman and Cocozza) ได้สร้างแบบประเมินเพื่อทำนายการกระทำผิดซ้ำ โดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดในวัยเด็ก ประวัติการถูกจับที่ผ่านมา การตัดสินใจว่าเคยกระทำความผิดอาญาที่รุนแรง การกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรงในครั้งหลังสุด เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมทางอาญาในอดีต และยังสามารถใช้ทำนายในภายหน้าได้³³ สำหรับประวัติการกระทำความผิดอาญาเล็กน้อยมักจะทำซ้ำในลักษณะเดียวกัน โดยไม่ค่อยจะก่อตัวเป็นความรุนแรงมากขึ้น แต่ยังมีข้อยกเว้นกรณีที่บุคคลมีพฤติกรรมที่หายไปสู่ยาเสพติด แอลกอฮอล์ หรือการถูกหลอกใช้ เป็นต้น

³³ Ibid, p. 132.

ค. ข้อมูลส่วนบุคคล แยกพิจารณาได้ 5 ประการ ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไป เป็นการพิจารณาในเรื่องภูมิหลังของบุคคลในเรื่องอายุ เพศ เชื้อชาติ สถานทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้กระทำความผิด จากข้อมูลพบว่าส่วนมากการกระทำความผิดอาญามักจะเกิดขึ้นในเพศชายช่วงอายุ 16-40 ปี ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดสูง เช่น ข่มขืน วางเพลิง ทุบทรัพย์ และฆาตกรรม อาจจะเป็นเนื่องมาจากบุคคลได้รับความกดดันจากการที่จำเป็นจะต้องแข่งขัน ตื่นรนต่อสู้หาเลี้ยงชีพเพื่อให้ตนเองอยู่รอดในสังคม และพยายามปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมรอบด้าน จึงมีโอกาสพบกับอุปสรรคและปัญหามากกว่าวัยอื่น ๆ เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น ความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดอาญาต่าง ๆ ก็จะลดลงไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น แตกต่างจากการฆ่าตัวตายที่มีโอกาสมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น สำหรับในกลุ่มเชื้อชาติ (Race) และเผ่าพันธุ์ (Ethnic) เดียวกันพบว่า เพศชายจะมีโอกาสกระทำความผิดมากกว่าเพศหญิง และโดยทั่วไปพบว่าการใช้ความรุนแรงมักจะพบในกลุ่มคนชั้นต่ำในเขตเมืองซึ่งเป็นแหล่งชุมชนแออัด (สลัม) หรือพวกชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ มากเป็น 3 เท่าของที่เกิดขึ้นในเขตนอกเมืองหรือชนบท³⁴

- สภาพการสมรส ชีวิตสมรสเป็นलगบอกเหตุได้อย่างหนึ่ง โดยพิจารณาความสัมพันธ์ในชีวิตสมรสว่าราบรื่นเพียงใด กรณีชายที่ไม่ได้รับการตอบสนองทางเพศเพียงพอตามความต้องการของตนเอง และเคยพยายามที่จะใช้กำลังบังคับอีกฝ่ายหนึ่ง บุคคลนั้นก็มีแนวโน้มที่จะกระทำซ้ำเช่นเดิมอีกได้ ทั้งที่มีสติปัญญาบริบูรณ์ ไม่ปรากฏว่ามีความผิดปกติทางด้านจิตใจเลยก็ตาม

- ลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality traits) เป็นลักษณะอุปนิสัยเฉพาะอย่างแต่ละบุคคล เช่น ความหึงหวง หากเกิดขึ้นเพียง

³⁴ Macdonald, J.M., Psychiatry and the criminal, (Illinois: Chales C. Thomas, 1968), p. 130.

เล็กน้อยก็อาจจะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวให้คงอยู่ได้ แต่ถ้าความหึงหวงมากเกินไป จะทำให้ค่อย ๆ กลายเป็นคนที่ชอบการกระทำรุนแรง มีความสุขที่ได้เห็นสิ่งภายนอกถูกทำร้ายหรือเห็นคนอื่นถูกรุณราน (Sadistism) อาจจะแสดงออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกันแต่ก็แฝงด้วยความรุนแรง เช่น ความสนใจในเรื่องเสด็จการ ชอบดูภาพยนตร์โหด ๆ ชอบสะสมอาวุธ หรืออาชีพบางอย่างที่มีนัยบอกลถึงความรุนแรง เช่น ทำงานในโรงฆ่าสัตว์ คนฆ่าแหละ เนื้อ เป็นต้น บุคคลพวกนี้มีลักษณะเฉพาะตัวที่คุ้นเคยกับความรุนแรง อยู่แล้วจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำรุนแรงได้ง่าย

- การวินิจฉัยทางคลินิก (Clinical diagnosis)

การวินิจฉัยทางคลินิกโดยผู้ชำนาญการเฉพาะ เช่น จิตแพทย์ จะช่วยให้ทราบว่าบุคคลมีความผิดปกติทางจิตใจและสมองอย่างไร ความผิดปกติบางชนิดอาจจะก่อให้เกิดสภาพอันตรายได้ บุคคลพวกนี้จะมีพฤติกรรมแปรปรวนทั้งที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนและไม่ชัดเจน หรืออาจจะไม่เคยมีประวัติความรุนแรงมาก่อน หรือเกิดขึ้นอย่างรุนแรงเฉียบพลันก็ได้ กลุ่มที่มีบุคลิกภาพผิดปกติ เช่น พวกไม่รู้จักรัด (Passive-dependent personality)³⁵ และพวกฮีสทีเรีย (Hysterical personality)³⁶ ที่ไม่เคยมีประวัติกระทำรุนแรงให้เห็นมาก่อนก็ไม่แสดงให้เห็นสภาพอันตรายมากนัก พวกที่แสดงให้เห็นสภาพอันตรายมากกว่าพวกแรก เช่น พวกที่มีบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์ (Sociopathic personality) ซึ่งเป็นพวกต่อต้านสังคม ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ พวกแสดงออกให้เห็นเสมอ ๆ ในลักษณะที่ก้าวร้าว (Aggressive) เป็นพวกที่ไม่รู้สำนึกผิด ซาดสติ ซาดความรับผิดชอบในการกระทำ

³⁵ กลุ่มบุคคลที่มีบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์ (Inadequate personality) ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตลอดเวลา ทำตัวแบบเด็ก ๆ ต้องอาศัยพึ่งพาผู้อื่น แก้ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ และอาจจะไปกระทำรุนแรงขึ้นได้

³⁶ กลุ่มบุคคลที่มีบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์อีกชนิดหนึ่ง มีลักษณะที่ไม่ไว้วางใจคนอื่น ไม่ชอบสังคม เก็บตัว เพื่อฝัน บางครั้งแสดงความโกรธแบบเด็กที่ควบคุมไม่ได้ หรืออาจเป็นอัมพาตชั่วคราว พวกนี้อาจจะไปกระทำการที่รุนแรงได้

ขาดศีลธรรม เป็นอันธพาล และพวกที่สองคือ พวกที่เก็บกดความรู้สึกยังไม่แสดงออกทันที เป็นพวกที่เก็บตัว ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวสังคมภายนอก (Passive) แต่ในความรู้สึกได้รับความกดดัน อาจจะเคยมีประวัติกระทำรุนแรงมาก่อน พวกนี้จะไม่ไว้ใจคนอื่น กลียดสังคม ชอบและเก็บกดความรุนแรงไว้³⁷

- การวินิจฉัยเชิงพัฒนาการ (Dynamic diagnosis)

เป็นการพิจารณาในด้านพฤติกรรมวิทยาของผู้กระทำความคิดในเชิงพัฒนาการ ซึ่งเป็นการยากกว่าการวินิจฉัยทางคลินิก เป็นการพิจารณาบทบาทที่ซับซ้อนระหว่างแรงผลักดัน (Drive) ทางสังคม ทางสัญชาตญาณ และความรู้สึกนึกคิด แรงจูงใจ (Motive) ในจิตสำนึก (Conscious) และจิตใต้สำนึก (Unconscious) โดยที่ศึกษาจากภูมิหลัง ประสบการณ์ชีวิตตามลำดับ ซึ่งจะช่วยให้จิตแพทย์เกิดความเข้าใจผู้กระทำความคิดนั้น พร้อมทั้งทราบความขัดแย้งในใจ (Conflict) ที่อาจจะช่วยให้ทราบสถานการณ์ และความกดดันลักษณะที่จะไปกระตุ้นให้บุคคลกระทำรุนแรงที่มีสภาพอันตรายในภายหน้าได้

2. อำนาจศาลในการสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

เมื่อศาลได้พิพากษาลงโทษผู้ใดซึ่งถือว่าเป็นผู้ได้กระทำความผิดแล้ว หากพฤติการณ์ของการกระทำความผิดเข้าองค์ประกอบทั้ง 3 ประการตามข้อ 1 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจที่จะมีคำสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นเป็นเวลาไม่เกิน 5 ปีนับแต่วันพ้นโทษ โดยถือเป็นเรื่องที่ศาลพิจารณาเห็นและมีคำสั่งได้เอง เช่นเดียวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามเข้าเขตกำหนด ตามมาตรา 44, 45 และการคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ตามมาตรา 48, 49 โดยไม่จำเป็นต้องมีคำขอขึ้นมามาตั้งเช่นกรณีวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกัน ตามมาตรา 40, 41, 42 และ 43 หรือประเภทเรียกประกันกันทั้งบน

³⁷ Ibid, p. 130.

ตามมาตรา 46, 47 ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องฟ้องหรือมีคำขอขึ้นมา เพราะกรณีดังกล่าวเป็นคำสั่งกำหนดวิธีการซึ่งเป็นอุปกรณ์ของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดสถานหนึ่ง³⁸

อย่างไรก็ตามการห้ามดังกล่าว มิได้จำกัดเงื่อนไขบางประการ เช่น กำหนดโทษขั้นต่ำไว้ และการห้ามเฉพาะผู้ที่กระทำความผิด มิได้ห้ามไปถึงกรณีที่จำเลยเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการประกอบอาชั้พนั้น ๆ หรือเป็นตัวแทนผู้อื่น หรือให้ผู้อื่นประกอบการแทน โดยฟังคำสั่งจากจำเลย เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมันนั้น³⁹ เป็นข้อที่ควรนำมาพิจารณาเป็นอย่างยิ่งว่าควรจะกำหนดไว้หรือไม่ ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ซึ่งจะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบในบทต่อไป

3. การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตั้งแต่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา จนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญามาเป็นเวลา 30 ปีเศษ ศาลได้ใช้ดุลยพินิจในการสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความไม่แน่ใจในสภาพความเป็นอันตรายของจำเลย หรือพนักงานอัยการไม่ได้มีคำขอให้ศาลสั่งห้าม หรืออาจเป็นเพราะความไม่ละเอียดชัดเจนทางด้านประวัติ ความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชั้พของผู้ต้องหา ซึ่งมีไม่ชัดเจนพอในชั้นพนักงานสอบสวนประกอบกัน ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมคำพิพากษาทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ที่คดีถึงที่สุดแล้วมาเสนอเพื่อประกอบการพิจารณา โดยสังเขปดังต่อไปนี้

³⁸ จิตติ ติงศักดิ์ย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 3, หน้า 1202.

³⁹ ชาญวิทย์ ยอดมณี, "วิธีการเพื่อความปลอดภัย: แนวคิดและข้อสังเกตบางประการ", หน้า 28.

3.1 คดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา

3.1.1 คำพิพากษาฎีกาที่ 241/2521 ศาลพิพากษาลงโทษ และให้จำเลยหยุดประกอบกิจการโรงงาน ตามพระราชบัญญัติโรงงานไม่ใช่ห้าม ประกอบอาชีพตามมาตรา 50 การฝ่าฝืนไม่เป็นความผิดตามมาตรา 196

3.1.2 คำพิพากษาฎีกาที่ 1409/2534 ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษและห้ามจำเลยประกอบอาชีพผลิตน้ำปลา มีกำหนดเวลา 3 ปี นับแต่วันพ้นโทษ เนื่องจาก จำเลยได้ผลิตและจำหน่ายโดยมิได้เพื่อขายเพื่อประโยชน์ในทางการค้า น้ำปลาผสมอันเป็นอาหารควบคุมตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นอาหารปลอมเนื่องจากมีคุณภาพและมาตรฐานต่ำกว่าที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ แล้วจำเลยได้ติดฉลากซึ่งมิได้ขึ้นทะเบียนต่อรับอาหารไว้แต่แสดงเลขทะเบียนอื่นอันเป็นการแสดงฉลากเพื่อลวงผู้บริโภคให้เข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพ ปริมาณ ประโยชน์ ลักษณะพิเศษซึ่งอาหารปลอมดังกล่าว

ศาลฎีกาพิพากษาแก้ไขหรือการลงโทษจำคุกของจำเลยไว้มีกำหนด 1 ปี ไม่ห้ามจำเลยประกอบอาชีพหรือวิชาชีพผลิตน้ำปลา โดยให้เหตุผลพอสรุปได้ว่า จำเลยได้รับอนุญาตให้ผลิตอาหารและประกอบกิจการโรงงาน การดำเนินกิจการของจำเลยคงต้องใช้ทุนไม่น้อย และน่าจะเป็นอาชีพหลักของจำเลย ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยได้ประพฤติดังเช่นคดีนี้มาก่อน จึงยังไม่สมควรปิดกิจการและตัดอาชีพของจำเลยไปที่เดียว

3.2 คดีที่ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีหมายเลขแดงที่ 215/2534 ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยและเพิกถอนใบอนุญาตขับชัชรถยนต์ เนื่องจากจำเลยขับชัชรถยนต์บรรทุกโดยประมาทชนรถยนต์ผู้อื่นที่แล่นมาในเส้นทางเดียวกับจำเลยและที่แล่นสวนทางมารวม 4 คัน เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต 7 คน บาดเจ็บสาหัส 5 คน บาดเจ็บเป็นอันตรายแก่กาย 2 คน หลังจากเกิดเหตุแล้วจำเลยได้หลบหนีไม่ให้ความช่วยเหลือ

และแสดงตัวพร้อมแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

โจทก์อุทธรณ์ให้ศาลสั่งห้ามประกอบอาชีพชั้นบรรณคดีด้วย

ศาลอุทธรณ์เห็นว่าที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้เพิกถอนใบอนุญาตชั้นบรรณคดีของจำเลยย่อมเป็นการเพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องสั่งห้ามประกอบอาชีพชั้นบรรณคดีอีก อุทธรณ์โจทก์ฟังไม่ขึ้น

3.3 คดีที่ชั้นศาลชั้นต้น

3.3.1 คำพิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 1914/2532 ศาลได้พิพากษาโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพกิจการสถานร่าวงประเภทมีหญิงพาดเนอ์บริการ กำหนด 1 ปี เนื่องจากจำเลยซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานบริการเพื่อประกอบการค้าสถานร่าวงประเภทมีหญิงพาดเนอ์ ได้จ้างหญิงอายุต่ำกว่าสิบแปดปีจำนวนหลายคน ซึ่งยังไม่ได้ทำการสมรสมาเป็นลูกจ้างในสถานเต็นร่า โดยให้ทำงานแบบไม่มีวันหยุด และให้พักอาศัยอยู่ในบ้านโดยปิดล็อกกุญแจบ้านตลอดเวลา โดยไม่อนุญาตให้ออกไปนอกบ้านได้ตามอิสระ แต่มีรถรับส่งไปยังสถานบริการเฉพาะในเวลาทำงานเท่านั้น

3.3.2 คำพิพากษาศาลจังหวัดสวรรคโลก คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 258/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพชั้นบรรณคดีทุกประเภท มีกำหนด 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ และให้เพิกถอนใบอนุญาตชั้นบรรณคดี เนื่องจากจำเลยซึ่งมีอาชีพชั้นบรรณคดีบรรทุกได้ชั้นบรรณคดีบรรทุก 10 ล้อ ในขณะที่มีอาการเมาสุรา และขับรถโดยประมาท ทำหวาดเสียวชนรถจักรยานยนต์ ซึ่งนายสุนทร สุพัฒน์ ชั้นบรรณคดี เป็นเหตุให้นายสุนทร ได้รับความเจ็บสาหัส และจำเลยได้หลบหนี

3.3.3 คำพิพากษาศาลจังหวัดนครราชสีมา (อำเภอบัวใหญ่) คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 419/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพชั้นบรรณคดีทุกประเภท มีกำหนด 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ เนื่องจาก

จำเลยซึ่งมีอาชีพขับรถยนต์โดยสารประจำทาง ได้ขับรถยนต์โดยสารประจำทางสาย กรุงเทพมหานคร-หนองคาย บรรทุกผู้โดยสารจำนวนมาก มุ่งหน้าไปกรุงเทพมหานครด้วยความเร็วสูง ล้ำเส้นกึ่งกลางถนนเข้าไปในช่องทางเดินรถที่สวนทางมา เป็นเหตุให้ชนกับรถยนต์บรรทุก 10 ล้ออีกคันหนึ่งที่วิ่งสวนทางมา และทำให้มีผู้ถึงแก่ความตายและบาดเจ็บสาหัสหลายคน

3.3.4 ศาลอาญา คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 3998/2533, 3999/2533, 4000/2533, 4001/2533, 4002/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบวิชาชีพครู มีกำหนด 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ เนื่องจากจำเลยมีอาชีพรับราชการเป็นครูโรงเรียนรัฐบาล ได้กระทำอนาจารเด็กนักเรียนหญิงจำนวน 5 คน ต่างกรรม ต่างวาระกัน (พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลย แยกกรรม เป็น 5 ส่วนวน)

3.3.5 คำพิพากษาศาลจังหวัดพะเยา คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 1236/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพรับจ้างดูดส้วม เป็นเวลา 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ เนื่องจากจำเลยมีอาชีพรับจ้างดูดส้วม (อุจจาระ) ได้ขับรถยนต์ดูดส้วม บรรทุกอุจจาระอันเป็นสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพต่อประชาชน ที่จำเลยรับจ้างดูดมา นำไปเทเจือลงในสระน้ำซึ่งเป็นสระน้ำที่จัดไว้เพื่อให้ประชาชน บ้านบุญโยชน์ หมู่ที่ 14 ตำบลดอนศรีชุม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และประชาชนบ้านใกล้เคียงใช้บริโภค ดื่มน้ำในฤดูทำนาหลายครั้ง จนน้ำในสระเป็นสีดำนี้อุจจาระลอยทั่ว ส่งกลิ่นเหม็น บริโภคไม่ได้

3.3.6 คำพิพากษาศาลจังหวัดเพชรบุรี คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 785/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพจำหน่ายปูนซีเมนต์ เป็นเวลา 1 เดือน เนื่องจากจำเลยประกอบธุรกิจการค้าปูนซีเมนต์ จึงจะทำให้ราคาปูนซีเมนต์สูงเกินสมควร โดยได้จำหน่ายสินค้าปูนซีเมนต์ตราเสือ 1 ถุง (น้ำหนัก 50 กิโลกรัม) ให้แก่ผู้มีชื่อ ในราคา 120 บาท ซึ่งเป็นการจำหน่ายในราคาที่สูงเกินสมควร เพราะราคาปูนซีเมนต์ตราเสือดังกล่าว ในท้องตลาดตามปกติ จำหน่ายไม่เกินถุงละ 83 บาท อันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

3.3.7 คำพิพากษาศาลจังหวัดสมุทรปราการ คดีอาญา หมายเลขแดงที่ 7101/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย แต่ให้รอกาลงโทษไว้ 2 ปี กำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติห้ามจำเลยประกอบอาชีพผลิตยาสมุนไพร ภายในระยะเวลาคุมประพฤติ เนื่องจากจำเลยได้กระทำความผิดกฎหมายหลายกรรมต่างกันคือ ผลิตยาสมุนไพรทานตะวัน เป็นยาบำรุงช่วยให้อินซูลินได้นอนหลับ แก้อ่อนเพลีย เป็นยาโบราณ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุตำรายา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2531 ตามความในพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 ลงวันที่ 12 พฤษภาคม 2531 ข้อ 2, 3, 3.3 โดยจำเลยไม่ได้รับอนุญาต และไม่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย

3.3.8 คำพิพากษาศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คดีอาญา หมายเลขแดงที่ 1020/2533 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพรับจ้างเป็นพนักงานตามสถานบริการจำหน่ายน้ำมัน มีกำหนด 1 ปี นับแต่วันพ้นโทษ เนื่องจากจำเลยอายุ 17 ปี เป็นพนักงานรับจ้างที่สถานบริการจำหน่ายน้ำมัน ได้มีแอมเฟตามีน (ยาม้า) อันเป็นวัตถุออกฤทธิ์จำนวน 6 เม็ดหนัก 0.5 กรัม ไว้ในครอบครองของจำเลยเพื่อจำหน่ายโดยมิได้รับอนุญาต ขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518

3.3.9 ศาลจังหวัดชลบุรี คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 203/2534 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลย แต่เห็นว่ายังไม่สมควรห้ามประกอบอาชีพและเพิกถอนใบอนุญาต กรณีจำเลยได้ขับรถบรรทุกโดยประมาท ชนรถจักรยานยนต์ผู้อื่น เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย 1 คน และได้รับอันตรายสาหัส 1 คน เมื่อชนแล้วจำเลยได้หลบหนีไม่ให้ความช่วยเหลือทั้งมิได้แสดงตัวและแจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงานใกล้เคียงทันที เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดโดยประมาทมิได้อาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

3.3.10 ศาลจังหวัดพะเยา คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 217/2534 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพขับรถบรรทุกทุกประเภท มีกำหนด 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ และเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ เนื่องจากจำเลยซึ่ง

เมาส์รูดได้ซึ่งบรรทุกด้วยความเร็วสูง ขาดความระมัดระวัง ชนรถอีแต้นของผู้อื่นซึ่งมีผู้โดยสารมาด้วยหลายคน เป็นเหตุให้มีผู้ถึงแก่ความตาย 1 คน ได้รับบาดเจ็บสาหัส 1 คน ได้รับอันตรายแก่กายถึงบาดเจ็บ 10 คน

3.3.11 ศาลจังหวัดชลบุรี คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 217/2534 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพขับรถบรรทุกทุกประเภท มีกำหนด 2 ปี และให้พักใช้ใบอนุญาตขับขี่ 2 ปี เนื่องจากจำเลยได้ขับรถบรรทุกด้วยความเร็วสูง ขาดความระมัดระวัง ชนรถที่จอดรอไฟแดงบริเวณทางร่วมและทางแยก เป็นเหตุให้รถยนต์ของผู้อื่นเสียหายรวม 7 คัน คิดเป็นเงิน 223,000 บาท และเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย 1 คน และได้รับอันตรายแก่กาย 1 คน

3.3.12 ศาลแขวงตลิ่งชัน คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 3872/2534 ศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 1 เดือน ปรับคนละ 500 บาท โทษจำคุกคนละ 1 ปี คุมประพฤติ 1 ปี ให้จำเลยไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติทุก 1 เดือน ห้ามจำเลยที่ 1 ประกอบอาชีพนักจัดรายการวิทยุ 1 ปี และห้ามจำเลยที่ 2 ประกอบอาชีพเสริมสวย 1 ปี เนื่องจากจำเลยทั้งสองได้ร่วมกันจัดหาหญิงผู้ทำการค้าประเวณีจำนวน 9 คน ให้แก่ชายเพื่อสำเร็จความใคร่ทางกามารมณ์ โดยจำเลยที่หนึ่งอาศัยการเป็นนักจัดรายการวิทยุ ส่วนจำเลยที่สองอาศัยการเป็นช่างเสริมสวย ติดต่อหาหญิงทำการค้าประเวณีให้แก่ชายเป็นปกติธุระ

3.3.13 ศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 878/2534 ศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษและห้ามจำเลยประกอบอาชีพเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันพ้นโทษ เนื่องจากจำเลยอายุ 17 ปี เป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยและเป็นลูกจ้างของบริษัทผู้เสียหาย ได้บังอาจปีนเข้าไปทางหน้าต่างสำนักงานของบริษัทผู้เสียหาย ลักทรัพย์สินต่าง ๆ ไปหลายรายการคิดเป็นเงิน 41,442 บาทไปโดยทุจริต

4. เงื่อนไขและระยะเวลาในการสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 กำหนดให้ศาลสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นมีกำหนด 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ ดังนั้นหากผู้ใดได้กระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษ หากศาลเห็นว่าถ้าให้ผู้นั้นยังคงประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจจะทำ ความผิด เช่นนั้นอีก ศาลจึงสามารถมีคำสั่งในคำพิพากษาอันเป็นคดีหลักห้ามจำเลยนั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ โดยกำหนดระยะเวลาห้ามไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ แต่มิได้มีเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์กำหนดการใช้ดุลยพินิจของศาลไว้ให้ชัดเจน ดังมีข้อที่ควรพิจารณา คือ

4.1 พิจารณาถึงบัญชีกำหนดระยะเวลาในการห้าม

ลักษณะของระบบกฎหมายไทย มีรูปแบบตามแนวของระบบประมวลกฎหมาย (Code law system or Civil law) เพราะมีบทบัญญัติของกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรไว้โดยจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ แต่สำหรับหลักเกณฑ์การกำหนดระยะเวลาห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น หากพิจารณาทั้งจากประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะเห็นว่าไม่มีบทบัญญัติโดยตรงถึงเรื่องหลักเกณฑ์ในเรื่องการกำหนดระยะเวลาห้ามดังกล่าว ดังนั้นจึงเป็นเรื่องการใช้ดุลยพินิจของศาลเช่นเดียวกับการลงโทษ แต่ในทางปฏิบัติ การกำหนดโทษจำเลย จะพิจารณาจากบัญชีระดับอัตราโทษ ข้อเท็จจริงที่ได้มาในระหว่างการดำเนินคดี และรายงานสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ ดังนั้น การพิจารณาใช้ดุลยพินิจของศาลในการห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ จึงควรมีบัญชีกำหนดระยะเวลาในการสั่งห้ามหรือยึดถือไว้ด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นคู่มือสำหรับศาล โดยกำหนดลักษณะการกระทำความผิดที่ควรถูกสั่งห้าม และระยะเวลาในการห้ามให้เป็นไปในแนวเดียวกัน เพื่อป้องกันมิให้เกิดความแตกต่างในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

4.2 พิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่ได้มาในระหว่างการดำเนินคดี

แม้จะมีบัญชีกำหนดระยะเวลาในการสั่งห้ามประกอบอาชีพ อาจใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดระยะเวลาห้ามประกอบอาชีพจำเลยไม่ได้ ทุกคน เพราะความผิดที่จำเลยแต่ละคนกระทำไปนั้นแม้จะเป็นความผิดฐานเดียวกัน แต่ข้อเท็จจริงในคดี เช่น ลักษณะการกระทำความผิด ลักษณะของผู้กระทำความผิด ฯลฯ ย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้นในทางปฏิบัติการกำหนดระยะเวลาการห้ามประกอบอาชีพแก่จำเลยนอกจากจะพิจารณาบัญชีกำหนดระยะเวลาในการห้ามประกอบอาชีพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

4.2.1 สภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดี เวลาและสถานที่ในการกระทำความผิด การกระทำความผิดในทางอาชีพ วิชาชีพที่มีลักษณะบั่นทอนเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ เช่น การนำสินค้าหลบหนีภาษีเข้าประเทศหรือการตั้งโรงงานและผลิตผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐานอุตสาหกรรม หรือการประกอบอาชีพอาชกรรมในทางธุรกิจ ในรูปแบบองค์กรอาชกรรม เป็นต้น

4.2.2 มูลเหตุในการกระทำความผิด มีพื้นฐานมาจากเจตนาชั่วร้ายหรือไม่ บุคคลที่ฐานะทางการเงินดีอยู่แล้วแต่ได้กระทำความผิดในทางการค้าย่อมถือได้ว่ามีเจตนาชั่วร้ายมากกว่าบุคคลที่อยู่ในฐานะทางการเงินต่ำกว่าการกระทำโดยประมาท แม้จะขาดองค์ประกอบด้านเจตนากระทำความผิด แต่หากกระทำโดยประมาทบ่อยครั้งย่อมแสดงถึงสภาพอันตรายภายใต้จิตสำนึก อันขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมควรอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณากำหนดระยะเวลาห้ามประกอบอาชีพได้เช่นกัน

4.2.3 ผลกระทบต่อสาธารณชน เช่น ตั้งเครื่องจักรแปรรูปไม้เพื่อการค้าเป็นการทำลายทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ นับว่าร้ายแรงมาก ศาลลงโทษหนัก⁴⁰ และควรห้ามประกอบอาชีพด้วย กระทำโดยประมาทโดยซบถเร็วไม่หยุดยั้งบริเวณทางแยกทางร่วมเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต หากผู้นั้นมีประกอบอาชีพซบถย่นต์ควรเพิกถอนใบอนุญาตและห้ามประกอบอาชีพ⁴¹

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 110/2523.

⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 407/2534 ของศาลจังหวัดชลบุรี.

รับจ้างดูดส้วม (อุจจาระ) นำอุจจาระที่รับบริการดูมาเทเจ็ลงในบ่อน้ำสาธารณะของหมู่บ้านซึ่งประชาชนใช้บริโภคร่วมกัน ศาลห้ามประกอบอาชีพรับจ้างดูดส้วม⁴²

4.2.4 เหตุผลส่วนตัวของผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย จำเลยรับราชการครูในโรงเรียนรัฐบาล ได้อาศัยโอกาสที่ตนเป็นครูกระทำอนาจารศิษย์ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแล ศาลห้ามประกอบอาชีพวิชาชีพครูเป็นเวลา 5 ปีหลังพ้นโทษแล้ว⁴³

4.2.5 ลักษณะของผู้กระทำความผิด ได้แก่ บุคลิกลักษณะตลอดจนประวัติส่วนตัว ภูมิหลังของจำเลย จะต้องปรากฏว่าจำเลยนั้นมีพฤติการณ์การกระทำซ้ำในความผิดลักษณะเช่นนั้นอยู่เนื่อง ๆ โดยไม่ขัดหลาบ ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายหรือไม่ โดยดูย้อนไปให้มากที่สุดแม้ขณะเป็นเด็กหรือผู้เยาว์

5. การดำเนินคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพ ชั้นพนักงานสอบสวน

การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพ จะก่อให้เกิดผลในการป้องกันการกระทำความผิดได้ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ในชั้นขบวนการยุติธรรม คือ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ติดตามพฤติกรรมหลังจากพ้นโทษได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนเองในการช่วยเหลือสังคมและลดปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นผู้ทราบการกระทำผิดและข้อมูลเบื้องต้นในการสอบสวน จะต้องดำเนินการสอบสวนในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทนี้ควบคู่ไปกับการสอบสวนความผิดที่กล่าวหา มิฉะนั้นพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งอาจทำให้เสียเวลาและการบังคับใช้ตามมาตรานี้อาจไม่บรรลุเท่าที่ควร ดังจะได้กล่าวต่อไป

⁴² คำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 1236/2533 ของศาลจังหวัดพะเยา.

⁴³ คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 3398-4002/2533 ของศาลอาญา.

5.1 การสอบสวนดำเนินคดี

วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพ จะสัมฤทธิ์โดยสมบูรณ์และใช้ในการป้องกันการกระทำผิดได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทของพนักงานสอบสวนเป็นประการแรก โดยพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนคดีอาญาอันเป็นข้อหาหลัก และในขณะเดียวกันจะต้องรวบรวมหลักฐานอื่น คือ ความเป็นมาแห่งชีวิต ความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ประวัติการกระทำความผิด ฯลฯ ควบคู่กันไปด้วย^{๔๔} โดยปฏิบัติต่อจำเลยในฐานะประธานของคดี (Subject) มิใช่กรรมในคดี (Object) การดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนจึงไม่สมควรที่พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่มีลักษณะเป็นผลร้ายซึ่งจะนำจำเลยไปสู่การลงโทษ ซึ่งในทางที่ถูกแล้วพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลดีและผลร้าย

^{๔๔} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมาตรา 138 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2534 ข้อ 8 และข้อ 9

ข้อ 8 "คดีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ต้องหาอาจจะถูกขอให้ศาลสั่งห้ามเข้าไปในเขตกำหนด . . . หรือศาลสั่งห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ . . . มาตรา 50 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาให้ได้ความว่าเป็นกรณีที่น่าจะขอให้ศาลสั่งบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยดังกล่าวได้ โดยให้ดำเนินการรวมไปกับคดีเดิม"

ข้อ 9 "ในกรณีจำเป็นต้องสืบสวนข้อเท็จจริงหรือตรวจสอบพฤติการณ์เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือเพื่อให้ได้ทราบพฤติการณ์ของผู้ที่ศาลได้มีคำพิพากษา หรือคำสั่งให้บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ให้พนักงานอัยการสั่งพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือข้าราชการกรุงเทพมหานคร หรือเจ้าพนักงานอื่น ให้สืบสวนข้อเท็จจริง หรือตรวจสอบพฤติการณ์ดังกล่าว แล้วส่งผลการดำเนินการไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาต่อไป"

รวมทั้งเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหาด้วย⁴⁵ โดยเฉพาะถ้าข้อเท็จจริงในสำนวนปรากฏว่า ผู้ต้องหาทำอาชีพหรือวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักและผู้ต้องหาได้กระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น เช่น ผู้มีอาชีพประกอบกิจการโรงงานทำน้ำปลา ผลิตน้ำปลาปลอม ออกจำหน่าย หรือผู้มีอาชีพเป็นเจ้าของหรือผู้จัดการโรงแรม ร้านอาหาร หรือสถานบริการต่าง ๆ บังคับล่อลวงหญิงให้ค้าประเวณีในสถานที่ดังกล่าว หรือผู้มีอาชีพขับรถสาธารณะหรือรับจ้างขับรถ ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย บาดเจ็บสาหัส หรือกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ต่อผู้โดยสาร หรือผู้ประกอบการค้ารับซื้อของโจรเป็นประจำ หรือขายสินค้าปลอม โกงตางั่ง หรือผู้ประกอบการท่องเที่ยวปลอมเอกสารหนังสือค้ำประกันของธนาคารสำหรับผู้ท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หรือมีวิชาชีพเป็นทนายความ หลอกหลวงและฉ้อโกงลูกความ หรือมีวิชาชีพเป็นผู้ตรวจสอบบัญชี ทำคำรับรองงบดุลบัญชีอื่นเป็นเท็จ ดังนี้ เป็นต้น พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนให้ปรากฏถึงพฤติการณ์กระทำความผิดดังกล่าวโดยละเอียด และอย่างน้อยต้องให้ทราบว่าผู้ต้องหาเคยกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชีพหรือวิชาชีพนั้น ๆ มากี่ครั้งแล้ว เพื่อพนักงานอัยการจะได้ใช้ดุลยพินิจขอให้ศาลสั่งห้ามมิให้จำเลยประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น ๆ ต่อไป

5.2 การแจ้งข้อหาและการควบคุมตัว

วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพนั้นจะต้องอาศัยมูลเหตุจากคดีหลักเป็นประการสำคัญดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นโดยหลักการจึงไม่ต้องการแจ้งข้อหาในเรื่องการห้ามประกอบอาชีพ วิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จะต้องแจ้งข้อหาให้ผู้กระทำผิดทราบ มี 2 ประเภท คือ กักกัน⁴⁶

⁴⁵ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528), หน้า 130.

⁴⁶ ระเบียบการตำรวจ ภาคที่ 1 ข้อ 585 กำหนดให้มีการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาที่จะขอให้กักกัน และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 50.

และเรียกประกันทัณฑ์บน⁴⁷

ส่วนการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่อยู่ในข่ายใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภทการห้ามประกอบอาชีพนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ เป็นพิเศษจึงต้องถือการคุมตัวในคดีหลักคือ ความผิดที่ถูกกล่าวหาแต่เพียง อย่างเดียวไม่มีข้อยกเว้น

5.3 การทำความเห็นและเสนอสำนวนให้พนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่า การสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องทำความเห็นในสำนวนส่งไปยังพนักงานอัยการซึ่งโดยปกติจะมี 2 กรณีคือ กรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด และกรณีรู้ตัวผู้กระทำความผิด การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพ จะใช้เฉพาะกรณีรู้ตัวผู้กระทำความผิดกรณีเดียวและต้องเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรส่งฟ้องผู้ต้องหาในคดีหลักด้วย และหากเห็นว่าผู้กระทำความผิดมีประวัติในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชีพมาก่อนไม่ชัดเจน ก็ควรมีความเห็นต่อไปด้วยว่า "และควรขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 แก่ผู้ต้องหาด้วย"

ส่วนการเสนอสำนวนให้พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติเช่นเดียวกับการส่งสำนวนคดีตามปกติ กล่าวคือ ถือเอาความผิดที่กล่าวหาผู้ต้องหาเป็นหลัก ถ้าเป็นคดีความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัดก็ส่งสำนวนที่อัยการกองคดีอาญา อัยการกองคดีอาญาธนบุรี หรืออัยการจังหวัดถ้าเป็นความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ก็ส่งให้ที่ทำการอัยการประจำศาลแขวงนั้น ๆ

⁴⁷ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 7 กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้กำหนดโทษกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันทัณฑ์บน เสมือนเป็นความผิดอาญา จึงต้องมีการแจ้งข้อหาดำเนินคดีเช่นเดียวกันกับคดีความผิดทั่ว ๆ ไป

มีข้อยกเว้นสำหรับคดีบางประเภท เช่น คดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันทัณฑ์บน ซึ่งพนักงานสอบสวนกล่าวหาผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 เพียงข้อหาเดียว ในเขตรับผิดชอบของกองคดีอาญา กอง 1 - กอง 10 ให้กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดี และถ้าคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอื่น ให้กองคดีอาญาธนบุรี และที่ทำการอัยการจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดี⁴⁸ และคดีความผิดบางประเภทเกี่ยวกับเศรษฐกิจและทรัพยากร เช่น ความผิดเกี่ยวกับการเงินและการธนาคาร ความผิดเกี่ยวกับการค้าและพาณิชย์ ความผิดเกี่ยวกับการควบคุมโรคภัยและคุ้มครองผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด ความผิดเกี่ยวกับภาษีอากร ศุลกากร สรรพากรและสรรพสามิต ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ แร่ ฯลฯ ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของกองคดีอาญา กอง 1 - กอง 10 กองเศรษฐกิจและทรัพยากรจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดี⁴⁹

6. การดำเนินคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย ชั้นพนักงานอัยการ⁵⁰

สำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ได้ตระหนักถึงปัญหาอาชญากรรมและมึนนโยบายที่เน้นให้นำวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้เพื่อป้องกันและลดปัญหาอาชญากรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมและประชาชนมากยิ่งขึ้น แนวความคิดนี้ปรากฏในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของ

⁴⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2533 ข้อ 11.

⁴⁹ คำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ที่ 19/2534 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2534 เรื่องการกำหนดอำนาจหน้าที่ของกองคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร.

⁵⁰ กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด, คู่มือการดำเนินคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย ชั้นพนักงานอัยการ พร้อมระเบียบหนังสือเวียน ตัวอย่างคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำร้อง, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ เอ็นที, 2534), หน้า 11-42.

พนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 32 และข้อ 50.⁵¹

เพื่อให้แนวทางปฏิบัติในบรรลุผลอย่างจริงจังโดยพนักงานอัยการทั่วประเทศและก่อให้เกิดความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้เสนอโครงการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยต่อกระทรวงมหาดไทย เพื่อบรรจุในแผนปฏิบัติการของกระทรวงมหาดไทย ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2534) กระทรวงมหาดไทยได้ให้ความสนใจสนับสนุนและส่งเสริมให้นำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดไว้ในแผนมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2534)

ต่อมาสำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อดำเนินการตามโครงการดังกล่าวขึ้นภายในสำนักงานอัยการสูงสุด โดยให้สังกัดกองคดีอาญา ใช้ชื่อว่า "กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย"⁵² โดยกำหนดให้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินงานใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่วันที่ 4

⁵¹ ข้อ 32 (หลักการทั่วไปในการตรวจพิจารณาสำนวน)

"พนักงานอัยการต้องตรวจพิจารณาสำนวนโดยละเอียดรอบคอบ

พนักงานอัยการต้องทำความเข้าใจในสำนวนการสอบสวนโดยมีรายละเอียดดังนี้ . . .

(4) คำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามกฎหมายใดรวมทั้งจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้หรือไม่"

ข้อ 50 (คดีผู้กระทำผิดติดนิสสัย)

"ผู้ต้องหาในคดีใดอยู่ในข่ายผู้กระทำผิดติดนิสสัยที่ต้องฟ้องขอให้กักกันหรืออยู่ในข่ายที่อาจขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างอื่น ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา และสอบสวนเพิ่มเติมให้ได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดติดนิสสัย หรือให้ได้ความว่าเป็นกรณีที่อาจขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างอื่นได้ แล้วพิจารณาส่งไปตามรูปคดี"

⁵² คำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ที่ 245/2530 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2530.

มกราคม 2531 เป็นต้นมา หลังจากนั้นสำนักงานอัยการสูงสุดได้ออกระเบียบว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย^{๕๓} หนังสือเวียนอีกหลายฉบับ^{๕๔} และดำเนินการยกร่างข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย เพื่อนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาประกาศใช้ จนปัจจุบันได้ประกาศใช้แล้วเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2534^{๕๕} ปัจจุบันโครงการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้รับการบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการระยะยาว (พ.ศ. 2535-2539) ของสำนักงานอัยการสูงสุด นับได้ว่าการดำเนินการในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยในสำนักงานอัยการสูงสุดนั้นได้มีการพัฒนาและก้าวหน้าไปในระดับหนึ่งที่น่าพึงพอใจ และคาดว่าจะสัมฤทธิ์ผลสมเจตนารมณ์ในระยะเวลาอีกไม่นาน

6.1 การตรวจสอบสำนวนวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพ

ดังได้กล่าวแล้วว่า วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภทการห้ามประกอบอาชีพ จะต้องมีการกล่าวหาในความผิดอาญาอันเป็นคดีหลักด้วย ดังนั้นพนักงานอัยการผู้ตรวจพิจารณาสำนวน จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพ โดยให้พิจารณาสิ่งตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ

^{๕๓} ระเบียบที่ใช้ในปัจจุบันคือ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2533 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2533 ซึ่งได้ยกเลิกระเบียบที่ได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2531 (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง).

^{๕๔} หนังสือเวียนฉบับที่สำคัญคือ หนังสือที่ มท 1204.16/ว23 ลงวันที่ 24 มีนาคม 2532 กำหนดให้ที่ทำการอัยการทั่วประเทศดำเนินการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ในการพิจารณาตรวจสอบสำนวนและการฟ้องคดีต่อศาลควบคู่ไปกับความผิด.

^{๕๕} ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2534 ลงวันที่ 25 เมษายน 2534. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ค).

พ.ศ.2528 ข้อ 32 และข้อ 50 หากปรากฏว่าข้อเท็จจริง ยังไม่ชัดเจน ให้ดำเนินการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ.2533 ข้อ 12^{๕๖}

ดังนั้นสำนวนคดีอาญาทุกเรื่องจะต้องตรวจสอบสิ่งในเรื่อง ตามระเบียบทุกเรื่อง โดยแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

6.1.1 กรณีพนักงานสอบสวนมีความเห็นในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพมาในสำนวน

พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาตรวจสอบสิ่งคดี

ความผิดที่มีโทษทางอาญานั้นเป็นข้อหาหลักก่อนว่า การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดตามข้อหา และมีพยานหลักฐานพอฟ้องหรือไม่ มีเหตุระงับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 หรือไม่ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่ผู้ต้องหาไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 หรือไม่ เช่นเดียวกับการพิจารณาสิ่งสำนวนคดีอาญาทั่วไป แล้วจึงพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามรูปคดี

ในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัย เมื่อพิจารณาแล้วมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาในคดีหลักแล้ว หากผู้ต้องหาไม่มีความผิดโดยอาศัยโอกาส หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพ และพิจารณาเห็นว่าผู้ต้องหาอาจจะกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม พนักงานอัยการจะต้องมีความเห็นสั่งดำเนินการขอบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภทการห้ามประกอบอาชีพแก่ผู้ต้องหาด้วย

หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีความผิดที่มีโทษทางอาญานั้นเป็นคดีหลัก หรือปรากฏข้อเท็จจริงว่าพฤติการณ์ของผู้ต้องหาไม่เข้าตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว พนักงานอัยการจะต้องสั่งยุติดำเนินการ การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภทการห้ามประกอบอาชีพ แก่ผู้ต้องหาด้วย และคำสั่งยุติดำเนินการนี้ไม่ต้องเสนออธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ตาม

^{๕๖} โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 เพียงแต่ให้รายงานให้
 กอศตวิธีการเพื่อความปลอดภัยทราบ⁵⁷

6.1.2 กรณีพนักงานอัยการเห็นสมควรด้วยตนเอง

เมื่อพนักงานสอบสวนไม่ได้มีความเห็นว่าในส่วน
 วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภทห้ามการประกอบอาชีพมา แต่พนักงานอัยการได้
 ตรวจสอบแล้วพิจารณาเห็นด้วยตนเองว่าควรใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภท
 ห้ามการประกอบอาชีพ นอกจากพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งในคดีอาญาในความผิด
 อันเป็นข้อหาหลักแล้ว พนักงานอัยการจะต้องสั่งขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย
 ประเภทห้ามการประกอบอาชีพด้วย ซึ่งตามปกติพนักงานอัยการต้องมีความเห็นและ
 คำสั่งในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยทุกประเภทอยู่แล้ว ตามข้อ 5.1

6.2 การบรรยายพฤติการณ์ในคำฟ้องเพื่อขอให้ศาลสั่งห้าม การประกอบอาชีพ

เมื่อพนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องคดีอาญานั้นเป็นข้อหาหลัก
 และสั่งดำเนินการขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภทห้ามการประกอบอาชีพ
 แล้ว จะต้องทำคำฟ้องต่อศาล การบรรยายฟ้องคดีอาญานั้นเป็นข้อหาหลักเป็นไปตาม
 หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 158 แต่ในส่วนคำขอให้ใช้วิธีการเพื่อ
 ความปลอดภัย ประเภทห้ามการประกอบอาชีพ พนักงานอัยการต้องบรรยายพฤติการณ์
 จำเลยให้เข้าหลักเกณฑ์และครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นกัน พร้อม
 ระบุบทมาตรา และคำขอท้ายฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยประกอบอาชีพนั้น ๆ
 ด้วย โดยขอรวมไปในคำฟ้องคดีอันเป็นมูลในข้อหาหลักนั้น⁵⁸

⁵⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วย
 การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2533 ข้อ 13. (โปรดดู
 รายละเอียดในภาคผนวก ง).

⁵⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการบังคับใช้
 วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2533 ข้อ 16. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง).

โดยหลักกฎหมายแล้วไม่ว่าจะ เป็นคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง หรือผู้เสียหายฟ้องเอง ไม่จำเป็นที่จะต้องระบุบทมาตราและคำขอให้ศาลสั่งห้าม ประกอบอาชีพรวมไปในคำฟ้อง เพราะการห้ามประกอบอาชีพตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 50 กำหนดให้เป็นดุลยพินิจของศาลทั้งหมด เมื่อศาลเห็นว่าถ้าจำเลย ประกอบอาชีพ วิชาชีพนั้นต่อไป อาจกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลสามารถใช้ ดุลยพินิจสั่งห้ามการประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้ แต่ในทางปฏิบัติถ้าไม่มีคำขอ ศาล มักไม่สั่งให้ เพราะเกรงว่าจะเป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 สำนักงานอัยการสูงสุด จึงได้วาง ระเบียบให้พนักงานอัยการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ส่วนการบรรยายพฤติการณ์ ในส่วนคำขอให้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นและมีใช้ เรื่อง ที่ศาลรู้ได้เอง หากประสงค์จะให้ศาลสั่งห้ามประกอบอาชีพ ควรบรรยายพฤติการณ์ ให้ชัดเจน

6.3 การดำเนินคดีในชั้นศาล

ในการพิจารณาชั้นศาลเมื่อจำเลยให้การปฏิเสธ พนักงาน อัยการจะต้องนำพยานเข้าสืบทั้งความผิดที่มีโทษทางอาญา และวิธีการเพื่อ ความปลอดภัยห้ามการประกอบอาชีพ โดยนอกจากจะสืบให้ศาลเห็นว่าพฤติการณ์ ต่าง ๆ ของจำเลยเป็นการกระทำความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ยังเป็น การกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ ด้วย และอาชีพหรือวิชาชีพของจำเลยนั้นล่อแหลมต่อความสงบสุขหรือความมั่นคง แห่งรัฐ บ่อนทำลายเศรษฐกิจสังคมส่วนรวม หรือกระทบกระเทือนต่อความปลอดภัย ของประชาชน หรือก่อให้เกิดการเอาเปรียบประชาชนได้ง่าย และจำเลย เคยกระทำความผิดและต้องโทษในลักษณะนี้มาแล้วหลายครั้ง ไม่เช็ดหลาบ ดังนี้ เป็นต้น

6.4 การอุทธรณ์และฎีกา แยกพิจารณาได้ดังนี้

6.4.1 กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษส่วนคดีความผิดอันเป็นโทษหลักและสั่งใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพ ตามที่ขอ
กรณีนี้ถือว่าศาลพิพากษาให้เต็มตามฟ้อง พนักงาน
อัยการจึงต้องสั่งไม่อุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณี ทั้งในส่วนคดีความผิดอันเป็นโทษหลัก
และในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัย เฉพาะคำสั่งในส่วนคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย
ถือว่าไม่เป็นคำสั่งไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกาในความผิดอาญาจึงถือว่าเป็นที่สุด ไม่ต้อง
ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145

6.4.2 กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษในส่วนคดีความผิด
ที่มีโทษทางอาญา แต่ยกคำขอในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้าม
การประกอบอาชีพ

กรณีนี้เฉพาะคดีความผิดอันเป็นโทษหลัก หาก
พนักงานอัยการสั่งไม่อุทธรณ์หรือไม่ฎีกา ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา 145 แต่คำขอในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัย
หากพิจารณาแล้วเห็นควรไม่อุทธรณ์ ก็ต้องสั่งยุติไม่อุทธรณ์ แต่หากพิจารณาแล้ว
สั่งอุทธรณ์ ก็สามารถยื่นอุทธรณ์เฉพาะในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัย ห้าม
การประกอบอาชีพได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นที่ที่สุด เช่นเดียวกับกรณี
ศาลสั่งไม่รับของกลาง แต่หากศาลอุทธรณ์ยกคำขอวิธีการเพื่อความปลอดภัย
ประเภทนี้คดีต้องห้ามฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
219 ทวิ จึงต้องสั่งยุติไม่ฎีกา

6.4.3 กรณีศาลพิพากษายกฟ้องและยกคำขอใช้วิธีการ
เพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพ

กรณีนี้หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วสั่งไม่
อุทธรณ์ทั้งคดีอาญาความผิดหลัก และสั่งยุติวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้าม
การประกอบอาชีพ หรือสั่งยุติไม่อุทธรณ์ เฉพาะวิธีการเพื่อความปลอดภัย ประเภท
ห้ามการประกอบอาชีพ เช่นนี้ถือว่าคดีในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นที่ที่สุด

ตามเหตุผลในข้อ 6.4.1 และในกรณีนี้จะอุทธรณ์เฉพาะในส่วนคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่อุทธรณ์ขอให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในส่วนคดีอาญาความผิดหลักด้วยไม่ได้ เพราะการที่ศาลจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทนี้ได้ ศาลจะต้องลงโทษในความผิดอาญาหลักที่ฟ้องนั้นด้วย

7. การติดตามพฤติการณ์ผู้ต้องคำสั่งศาลในระหว่างบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพนี้ จะมีผลบังคับใช้เมื่อจำเลยพ้นโทษแล้ว ปัจจุบันไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาควบคุมดูแลผู้ที่ถูกศาลสั่งใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยทั้ง 4 ประเภท ยกเว้นก็กัน จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรดำเนินงานในส่วนนี้ เพื่อให้วิธีการเพื่อความปลอดภัยมีผลบังคับใช้ได้จริงจึงสมควรตั้งเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะสำนักงานอัยการสูงสุดไม่มีนโยบายในการจัดตั้งหน่วยงานติดตามสอดส่องพฤติการณ์ พนักงานอัยการจึงต้องดำเนินงานในลักษณะขอความร่วมมือจากส่วนราชการอื่นที่มีบุคลากรและการดำเนินงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครอง อาสาสมัครคุมประพฤติของกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น⁵⁹

⁵⁹ สิริินทร์ เจริญวัฒน์ และนิภาพร รุจนรงค์, "การใช้กฎหมายแก้ไขปัญหาเสาเสตติ," วารสารอัยการ 14 (กรกฎาคม 2534): 25-26. ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในสรุปผลการสัมมนาเรื่อง "การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยและแนวทางแก้ไขปัญหาคออปสรรคในการปฏิบัติงาน," รายงานการสัมมนา 4-5 มิถุนายน 2534 เสนอที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (กรุงเทพมหานคร: ศรีสมบัติการพิมพ์, 2534), หน้า 121-122.

7.1 ความหมายของคำว่า "ติดตามพฤติกรรม"

"การติดตามพฤติกรรม" หมายความว่ารวมถึง การสับตบรับฟัง ความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ที่เป็นไปเกี่ยวกับความประพฤติของจำเลยผู้ถูกศาลสั่ง บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยว่าได้ปฏิบัติตามคำสั่งศาลหรือไม่^{๘๐}

ปัจจุบันผู้ที่ทำหน้าที่ติดตามพฤติกรรมในส่วนของสำนักงาน อัยการสูงสุดคือ นิติกร ในสังกัดกองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยทั้งประจำใน ส่วนกลางและประจำอยู่ในเขตต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีประมาณ 22 คน นอกจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะต้องปฏิบัติงานด้านการติดตามพฤติกรรมอื่นเป็นภาระกิจ หลักประการหนึ่งแล้วยังต้องปฏิบัติภาระกิจหลักอีก 3 ประการคือ งานข้อมูลและ จัดทำทะเบียนประวัติ งานวิชาการ การเผยแพร่และการประสานงาน และงาน ด้านกำกับและติดตามประเมินผลด้วย^{๘๑}

7.2 วัตถุประสงค์ของการติดตามพฤติกรรม

การติดตามพฤติกรรมของผู้ถูกศาลบังคับใช้วิธีการเพื่อ ความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพ มีวัตถุประสงค์ คือ

7.2.1 เพื่อทราบว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับการบังคับใช้ วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่อย่างไร ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 16

^{๘๐}ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วย การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2533 ข้อ 5. (โปรดดูรายละเอียด ในภาคผนวก ง).

^{๘๑}คำสั่งอัยการสูงสุด ตามบันทึกกองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย ที่ มท 1204.16/1782 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2533.

7.2.2 เพื่อทราบว่าผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ได้ฝ่าฝืนคำสั่งศาลหรือไม่อย่างไร

7.3 วิธีดำเนินการ

หน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ติดตามพฤติกรรมของผู้ต้องคำสั่งศาล ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในปัจจุบันได้แก่ กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย^{e2} ซึ่งมีวิธีดำเนินการดังนี้

7.3.1 ให้นิติกรเป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย โดยการออกไปติดตามพฤติกรรมยังภูมิลำเนาของผู้นั้น เพื่อดูว่ามีการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามหรือมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ แล้วรายงานให้พนักงานอัยการกองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยทราบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

7.3.2 โดยการขอความร่วมมือเป็นรายคดีไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีตำรวจต่าง ๆ ให้ช่วยเหลือติดตามพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย และแจ้งพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามหรือเปลี่ยนแปลงให้พนักงานอัยการกองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยทราบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

7.4 การดำเนินการภายหลังจากการติดตามพฤติกรรม

หลังจากดำเนินการติดตามพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามข้อ 7.3 แล้ว พนักงานอัยการจะดำเนินการดังนี้

7.4.1 กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัย ห้ามประกอบอาชีพไม่ใช่โทษ เป็นแต่เพียงวิธีการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยและแก้ไขผู้ถูกบังคับใช้

^{e2}ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ.2533 ข้อ 19 และข้อ 20 (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง).

ให้รู้สำนึกในการกระทำความผิดที่ได้ก่อขึ้น จึงไม่จำเป็นต้องใช้บังคับให้ครบกำหนดระยะเวลาเหมือนโทษเสมอไป เมื่อปรากฏว่าพฤติการณ์ของผู้ถูกห้ามการประกอบอาชีพได้เปลี่ยนไปจากเดิมในทางที่ดี เช่น ได้ประกอบกิจการงาน ทำมาหาเลี้ยงชีพโดยวิถีทางอันสุจริตประการอื่น ดำรงตนเป็นพลเมืองดีในสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพเดิมแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะไม่กระทำความผิดในทางอาชีพวิชาชีพเช่นนั้นอีก พนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลดำเนินการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 16^{๑๓} เพื่อให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพหรืองดการห้ามประกอบอาชีพแก่ผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวได้

กรณีดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นคำร้องของพนักงานอัยการเท่านั้น ผู้ที่ถูกศาลสั่งห้าม ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น หรือผู้อนุบาลของผู้นั้นก็สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อขอให้ศาลสั่งเพิกถอนห้ามประกอบอาชีพหรืองดการประกอบอาชีพแก่ผู้นั้นเป็นการชั่วคราวได้

7.4.2 กรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่งศาล

หากการติดตามพฤติการณ์ของผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ห้ามการประกอบอาชีพ พบว่าผู้นั้นได้ฝ่าฝืนคำสั่งศาลโดยการไปประกอบอาชีพที่ศาลสั่งห้ามไว้ดังนี้ พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน โดยมอบหมายให้นิติกรไปเป็นผู้ดำเนินการแทน เพื่อดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 196 ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

โดยสรุป วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพในประเทศไทย มักไม่ค่อยเป็นที่สนใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร โดยเฉพาะประชาชนทั่วไปอาจไม่รู้จักมาตรการนี้เลยก็เป็นได้ ข้อขัดข้องดังกล่าวเกิดจากสาเหตุแห่งปัญหาดังต่อไปนี้

^{๑๓}ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด (กรมอัยการ) ว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2533 ข้อ 19 วรรค 2. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง)

1. ชั้นพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนจะมุ่งพิสูจน์ความผิดในคดีอาญาอันเป็นความผิดหลักเป็นประการสำคัญ การสอบสวนส่วนใหญ่ จะเน้นในทางปราบปรามมากกว่า การป้องกัน การรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะเพื่อมุ่งพิสูจน์ความผิดแก่ผู้ต้องหา โดยไม่สอบสวนให้ลึกถึงประวัติความเป็นมาและความประพฤติอันเป็นอาชญากรรมของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 และข้อบังคับมหาไศยาว่าด้วยระเบียบการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ. 2534 การสอบสวนควรมุ่งในทางป้องกัน หากคดีมีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชน หรือสังคมส่วนรวม ควรสอบสวนให้เห็นถึงความเสียหายในส่วนนี้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการป้องกันสังคม^{๘๔} และพนักงานสอบสวนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทนี้

2. ชั้นพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการส่วนใหญ่รู้และเข้าใจการดำเนินคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย แต่บางครั้งขาดข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความประพฤติอันเป็นอาชญากรรมของผู้ต้องหา จึงทำให้ต้องมีการส่งสำนวนคืนให้พนักงานสอบสวนเพิ่มเติม ทำให้เกิดความล่าช้า บางครั้งจำเป็นต้องรีบฟ้องคดีอาญาในข้อหาหลัก จึงทำให้ไม่อาจมีคำขอในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพได้ หรืออาจมีคำขอในส่วนนี้ แต่ไม่มีพยานหลักฐานในส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยเพียงพอ ทำให้ศาลใช้ดุลยพินิจยกคำขอในส่วนนี้ค่อนข้างมาก^{๘๕}

^{๘๔} สัมภาษณ์ สิริจันทร์ เจริญวัฒน์, อัยการพิเศษประจำกรม กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด, 24 มีนาคม 2535.

^{๘๕} สัมภาษณ์ วันชัย สร้อยทอง, อัยการพิเศษประจำกรม กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด, 24 มีนาคม 2535.

3. ศาล

ศาลมักใช้ดุลยพินิจสั่งห้ามการประกอบอาชีพค่อนข้างน้อย และการสั่งห้ามประกอบอาชีพมักไม่ เป็นไปในแนวมาตรฐานเดียวกัน คดีความผิดบางคดี มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชนมาก ศาลใช้ดุลยพินิจยกคำขอ ห้ามประกอบอาชีพ แต่ในคดีลักษณะเดียวกันซึ่งมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของ ประชาชนน้อยกว่า ศาลใช้ดุลยพินิจสั่งห้าม ศาลบางท่านยังไม่เข้าใจมาตรการ การห้ามประกอบอาชีพ เช่น ทำความเห็นว่าเป็นเมื่อศาลเพิกถอนใบอนุญาตแล้ว จึง ไม่ควรห้ามการประกอบอาชีพอีกซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้ถูกห้ามขอมขอใบอนุญาต ใหม่ได้ตลอดเวลาหลังจากที่ถูกเพิกถอน หากเจ้าหน้าที่รู้เห็นเป็นใจด้วย การสั่ง ห้ามประกอบอาชีพจะมีผลเป็นการระงับมิให้ผู้ที่มีสภาพเป็นอันตรายจากการประกอบ อาชีพ หยุดการประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้ โดยแท้จริงและหากฝ่าฝืน จะต้องได้รับ โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 196 ด้วย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับ อำนาจการทำคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 โดย ศาลมักใช้ดุลยพินิจไม่สั่งใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามการประกอบอาชีพ หากไม่มีคำขอ ด้วยเกรงว่าจะเป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอ ซึ่งในความเป็น จริงแล้วศาลสามารถใช้ดุลยพินิจสั่งได้อยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ไม่ควร ตีความโดยเคร่งครัดไปมากกว่าหลักของประมวลกฎหมายอาญา

4. ชั้นการติดตามพฤติการณ์

ในความเป็นจริงแล้วผู้ที่ติดตามพฤติการณ์อันก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลโดยตรง คือ นิติกรในสังกัดกองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยและนิติกรผู้ปฏิบัติหน้าที่ในส่วน วิธีการเพื่อความปลอดภัยประจำเขตต่าง ๆ ในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รวม 9 เขต ส่วนการขอความร่วมมือในระหว่างหน่วยงานนั้นเป็นเพียงรายละเอียดในส่วน ประกอบเท่านั้น เพราะเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงาน เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองนั้น ต่างก็มีงานประจำมากอยู่แล้ว จะมีก็เพียงอาสาสมัคร คุมประพฤติของราชทัณฑ์เท่านั้นที่อาจให้ความร่วมมือได้อย่างจริงจัง หากมีการ ประสานงานกันในระดับสูงและกำหนดหลักการร่วมกัน

ปัญหาของการติดตามพฤติกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องขาดอัตรากำลังนิติกร เนื่องจากการติดตามพฤติกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการติดตามพฤติกรรมผู้ถูกห้ามเสพยาเสพติดให้โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 เพื่อนำไปสู่เงื่อนไขในการส่งตัวผู้ฝ่าฝืนไปบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่อไป ซึ่งในระหว่างปี 2533-2534 มีประมาณกว่า 726 ราย ซึ่งอัตรากำลังนิติกรผู้มีหน้าที่ติดตามพฤติกรรมมีเพียงประมาณ 4-5 คนเท่านั้น ไม่อาจติดตามพฤติกรรมได้ทั่วถึง และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การขาดยานพาหนะที่จำเป็นเพราะการเข้าไปติดตามผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย บางแห่งไม่มีพาหนะประจำทางเข้าถึง ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก และปัญหาประการสำคัญคือ ยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจนิติกรเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการติดตามพฤติกรรมโดยเฉพาะ เช่น พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการติดตามพฤติกรรมโดยเฉพาะ ทำให้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เป็นไปโดยไม่สมบูรณ์

5. ปัญหาอื่น ๆ

5.1 ปัญหาในเรื่องระบบข้อมูล การเก็บประวัติ กงทกะเบียนประวัติและอาชญากรรม เก็บประวัติเฉพาะผู้ต้องโทษ ไม่มีการเก็บทะเบียนประวัติผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

5.2 การดำเนินการเมื่อผู้ถูกห้ามประกอบอาชีพฝ่าฝืนคำสั่งศาล โดยฟ้องคดีต่อศาลให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 196 ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ไม่น่าจะได้ผลในทางแก้ไขผู้กระทำความผิด เพราะเมื่อใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแล้วไม่ควรหันกลับไปใช้โทษอีก โดยเฉพาะการนำผู้ฝ่าฝืนไปจำคุกพร้อมกับนักโทษอื่นไม่เป็นผลดี ควรมีมาตรการอื่น เช่น เรือนจำพิเศษ หรือทัณฑสถานที่มีการควบคุมชั้นต่ำสุด อบรมให้ความรู้ พร้อมการฝึกหัดอาชีพ^{๑๑} เป็นต้น

^{๑๑} มนุษย์ วัฒนโกเมร, "นโยบายของกระทรวงมหาดไทยในการป้องกันอาชญากรรม โดยการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย," ใน รายงานการสัมมนาการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย, กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด, 2534, หน้า 32.